

DAUGAVPILS UNIVERSITĀTE

Nikolajs Jefimovs

**MEDIĀCIJAS PIEMĒROŠANAS PERSPEKTĪVAS UN TĀS
KAVĒJOŠO FAKTORU NEITRALIZĀCIJAS IESPĒJAS
KRIMINĀLTIESISKO KONFLIKTU NOREGULĒŠANĀ LATVIJĀ**

**Promocijas darbs zinātniskā
doktora grāda iegūšanai tiesību zinātnē**

**Specialitāte – Tiesību zinātne
Apakšnozare – krimināltiesības**

Daugavpils, 2018

Promocijas darbs izstrādāts Daugavpils Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Tiesību katedrā.

Zinātniskais vadītājs:

Dr.iur., profesors **Jānis Teivāns-Treinovskis**,
Daugavpils Universitāte, Latvija

Oficiālie recenzenti:

1. Dr.iur., docente **Jeļena Groma**,
Rīgas Stradiņa Universitāte, Latvija
2. Dr.iur, prof. **Jānis Načisčionis**,
Biznesa augstskola Turība, Latvija
3. Dr.iur., profesors **Ryšardas Burda**,
Mikolo Romerio Universitāte, Lietuva

Promocijas darba aizstāvēšana notiks 2019.gada 1.martā plkst.14.00
Daugavpils Universitātes Juridiskās zinātnes promocijas padomes atklātā sēdē
Daugavpilī, Parādes ielā 1a, 130. auditorijā.

Ar promocijas darbu var iepazīties Daugavpils Universitātes Fundamentālajā
bibliotēkā, Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, DU interneta mājas lapā –
www.du.lv

DU Promocijas padomes sekretārs:
Dr.iur., docents Anatolijs Kriviņš

Saturs

Promocijas darba satura konspektīvs izklāsts.....	10
1. Mediācijas jēdziena saturs un tā vēsturiskā attīstība.....	10
Secinājumi.....	15
2. Mediācijas piemērošanas struktūra un tehnika krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā	16
Secinājumi.....	23
3. Mediācijas funkcionālās un institucionālās sistēmas zinātniski – teorētiskā analīze Latvijā un ārvalstīs	24
Secinājumi.....	28
4. Mediācijas piemērošanas faktiskais stāvoklis krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā	29
Secinājumi.....	30
Nobeigums	32
Izmantoto informācijas avotu saraksts	39

Ievads

Promocijas darba temats: Mediācijas piemērošanas perspektīvas un tās kavējošo faktoru neitralizācijas iespējas krimināltiesisko konfliktu noregulēšanā Latvijā.

Promocijas darba temata aktualitātes raksturošanai jāatzīmē, ka kriminālprocesa vienkāršošanas un ar to saistītā valsts tēriņu, kā arī krimināllietu izskatīšanas termiņu samazināšanas problēma ir bijusi aktuāla vienmēr. Šī problēma var saasināties pieaugot tiesās izskatāmo lietu skaitam vienlaikus ar kvalificētu procesa virzītāju skaita samazināšanos iespējamo strukturālo reformu rezultātā. Šajos apstākļos var prognozēt tiesās un pirmstiesas izmeklēšanas iestādēs atrodošos krimināllietu sloga palielināšanos un personu tiesību uz krimināllietas izmeklēšanu un tiesas spriešanu saprātīgā termiņā noniecināšanu.

Šo faktoru ietekmi var neitralizēt vai vismaz samazināt, paplašinot mediācijas piemērošanu krimināltiesisko konfliktu noregulēšanā. Pašreizējā mediācijas piemērošanas prakse krimināltiesisko konfliktu noregulēšanā nespēj būtiski atvieglot situāciju. Sabiedrības zināmā piesardzība, kā arī vairāki formāli ierobežojumi būtiski mazina mediācijas un tās loģiskā rezultāta – izlīguma piemērošanas iespējas.

Mediācijas pielietošanas likumīgu konfliktu noregulēšanā var būt visdažādākie – sākot no atsevišķu indivīdu strīda noregulēšanas un beidzot ar starpvalstu konfliktu risināšanu. Visspilgtākais tam ir pamiera panākšana Austrumukrainas konfliktā, kurā nopietnu ieguldījumu sniedza tieši starptautiskie mediatori.

No formālā viedokļa var uzskatīt, ka mediācija krimināltiesiskā konflikta noregulēšanā ir pretrunā ar vienu no krimināltiesību pamatprincipiem, kas paredz kriminālsoda iestāšanās nenovēršamību par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Taču šajā situācijā var rasties jautājums, cik augsta var būt šī principa absolutizācijas pakāpe, jo no formālā viedokļa ar šo principu ir pretrunā tāds krimināltiesību institūts kā kriminālatbildības noilgums, kura atbilstību pašai kriminālatbildības idejai būtu grūti apšaubīt. No krimināltiesību teorijas viedokļa soda uzdevums ir atjaunot sociālo taisnīgumu, pārtraucot situāciju, kad personas vai sabiedrības tiesības kāds ir patvaļīgi pārkāpis, ļaujot atgūt zaudētās tiesības un liekot saprast pārkāpējam, ka šāda rīcība nav pieļaujama. Taču, lai panāktu šo rezultātu, ne vienmēr ir nepieciešama soda piemērošana. Soda nenovēršamība cieši korelē ar Taliona principu – “aci pret aci – zobu pret zobu”, savukārt tas jau liecina par soda atriebīgo raksturu, kas demokrātiskā sabiedrībā nav pieļaujams un tiek aktīvi noliegts Latvijas kriminālsodu politikā. Konsekvence šajā jautājumā pieprasa daudz lielāku elastīgumu arī jautājumā par alternatīvām krimināltiesiskā konflikta noregulēšanā. Aizvien biežāk Eiropas Padomes institūcijas sniedz rekomendācijas

dalībvalstīm aktīvāk izmantot progresīvās krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas metodes, kas iziet ārpus tradicionālo romāņu - ģermāņu krimināltiesību ietvariem. Tā rezultātā notiek aktīva romāņu – ģermāņu un angļu – sakšu tiesību konverģence.

Promocijas darba **novitāte teorētiskajā un praktiskajā aspektā** ir saistīta ar autora vēlmi vispusīgi un objektīvi izpētīt mediācijas institūtu, dot apkopojumu institūta funkcionēšanas likumsakarībām. Promocijas darba temats ir uzskatāms par ļoti aktuālu jautājumu mūsdienu krimināltiesībās tāpēc, ka pētāmais institūts cieši saistīts ar valsts kriminālsodu politikas un kriminālās justīcijas darbības pamatnostādņem. Mediācijas institūta izmantošana krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas procesā sekmē efektīvai un samērīgai valsts reakcijai uz noziedzīgiem nodarījumiem, cietušās personas interešu ievērošanai, kā arī veicina likumpārkāpēja tiesiskās uzvedības audzināšanas procesu. Latvijā nav tāda kompleksa teorētiski praktiska pētījuma, kas veltīts mediācijas institūta funkcionēšanas īpatnību izpētei krimināltiesību nozarē. Līdz ar to šāda līmeņa pētījums ļaus izvairīties no mediācijas institūta un tās elementu teorētiska formulējuma neprecizitātēm, nevienveidīgas prakses attiecībā uz minētā institūta piemērošanas rezultātu atzīšanu kriminālprocesā. Promocijas darba atziņas par mediācijas institūtu var sekmēt krimināltiesību sistēmas stabilitāti, kā arī vairot uzticību Latvijas tiesībsargājošām iestādēm un tiesām.

Promocijas darba mērķis: Veikt mediācijas institūta funkcionālās un institucionālās darbības analīzi krimināltiesisko konfliktu noregulēšanā Latvijā, nosakot svarīgākās problēmas un izstrādājot priekšlikumus to sekmīgai risināšanai.

Šī mērķa sasniegšanai promocijas darba ietvaros autors paredz izpildīt sekojošus uzdevumus:

- veikt mediācijas institūta rašanās un attīstības salīdzinoši – vēsturisko analīzi Latvijā un ārvalstīs;
- identificēt mediācijas institūta sociāli-tiesisko būtību un izpētīt tās saturu;
- veikt mediācijas funkcionālās un institucionālās sistēmas zinātniski – teorētisko analīzi Latvijā un ārvalstīs;
- izanalizēt esošos un iegūt jaunus empīriskos datus par mediācijas piemērošanas faktisko stāvokli Latvijā.
- identificēt nozīmīgākās problēmas mediācijas piemērošanas efektivizācijā krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā un izstrādāt šo problēmu racionālus risinājumus.

Promocijas darba objekts – Kriminālā justīcija.

Promocijas darba priekšmets – Mediācijas piemērošanas tiesiskais pamats krimināltiesisko konfliktu noregulēšanā.

Pētījuma jautājumi ir izvirzīti nolūkā sasniegt pētījuma mērķi un

tie ir:

1. Kāds ir mediācijas institūta tiesiskais regulējums pasaulē un vai Latvijā ieviestais tiesiskais regulējums ir uzskatāms par pietiekamu mediācijas regulējumu?
2. Kāda ir mediācijas institūta attīstības dinamika Latvijā un ārvalstīs?
3. Kādi ir iespējamie mediācijas institūta pilnveidošanas virzieni un iespējas Latvijas tiesībās?

Promocijas darba teorētisko pamatu veido izmantotie uzziņas avoti.

Pētījuma mērķa sasniegšanai tika izmantoti vairāki izziņas avoti, starp kuriem ar īpašu nozīmīgumu problēmas izpētē atšķiras profesoru J. Boļa, V. Zahara, Ā. Meikališas, K. Stradas-Rozenbergas, S. Kaijas, J. Teivāna-Treinovska, D. Rones, asociētā profesora A. Judina, I. Kronbergas, Z. Pētersones, L. Zelmenes, D. Ziediņas, K. Brices un M. Luksas raksti un monogrāfijas.

No ārzemju pētniekiem aktīvāk pētāmajai problēmai pievērsās H. Zērs (H. Zehr), G. Gadamers (H. G. Gadamer), R. Grīnvalds (R. F. Greenwald), N. Abrams un R. Berijs (N. E. Abrams, R. S. Berry), R. Fišers (R. Fisher) un V. Uri (W. Ury), M. Seversons (M. M. Severson) un T. Benkstons (T. V. Bankston), P. Houkinss (G. P. Hawkins) un S. Houkinss (C. T. Hawkins), D. Levi (D. L. Levi), V. Rons (W. A. Rohne), L. Bikmans (L. Beekman), R. Rubinsons (R. Rubinson), S. Otrijs, Ž. Reids, R. Halls (C. T. Aury, G. C. Reid, R. F. Hall), D. Van Ness, F. Dunkels – ASV, Lielbritānija; R. Ažubalite (Lietuva), V. Jarkovs (B. B. Ярков), A. Belovs (А. П. Белов), N. Turiševa (Н. В. Турышева), S. Jurčenko (С. В. Юрченко), D. Sahabutdinova (Д. Н. Сахабутдинова), M. Vladimirova (М. О. Владимирова), V. Aboloņins (В. О. Аболонин), D. Kutjukovs (Д. В. Кутюков) - Krievija, u.c.

Promocijas darba praktiskais nozīmīgums. Bez priekšlikumiem, kuru mērķis ir turpināt Latvijas kriminālprocesa pilnveidošanu, promocijas darbs satur atziņas, kuras var tikt izmantotas izmeklēšanas, tiesu un sodu izpildes sistēmas darbinieku praktiskajā darbībā.

Pētījuma praktiskā nozīme saistīta ar to, ka tās rezultāti var tikt izmantoti kriminālprocesa tiesību, krimināltiesību un kriminālsodu izpildes tiesību institūtu darbības pilnveidošanai, mediācijas institūta tālākai padziļinātai izpētei, kā arī krimināltiesību studiju kursu docēšanā.

Promocijas darba empīriskā bāze sastāda: ziņas par mediācijas piemērošanas stāvokli un dinamiku valstī; statistiskie dati par ārpustiesas krimināltiesisko attiecību noregulējumiem; 100 Valsts policijas darbinieku, 1000 iedzīvotāju anketēšanas dati, 12 tiesību aizsardzības iestāžu darbinieku intervijas, starptautisko organizāciju pētījumu rezultāti.

Promocijas darbā izmantoto empīrisku datu ieguves periods 2014.–

2018.g.

Pētot piemērošanas tiesiskos aspektus, promocijas darbā tika analizēti: Valsts probācijas dienesta likums, Krimināllikums, Kriminālprocesa likums, uz to pamata izdotie Ministru kabineta noteikumi un rīkojumi, kā arī citi normatīvie akti.

Analizējot konkrētas situācijas, tika pētīti krimināllietu un tiesu prakses materiāli.

Pētījuma veikšanai tika pielietotas sekojošas **zinātniski pētnieciskās metodes**: salīdzinošā, vēsturiskā, analīze, sintēze, sistēmiskā, statistiskā, indukcija, dedukcija, tiesību normu interpretācijas metode.

Empīriskā līmenī notika informācijas iegūšana un uzkrāšana par mediācijas institūtu, tā funkcionēšanas īpatnībām. Šajā pētījuma līmenī notika mediācijas etimoloģijas un definīcijas izpēte. Tādēļ promocijas darbā galvenokārt tika izmantota salīdzinošā metode, salīdzinot mediācijas institūta izpratnes atšķirības dažādu valstu tiesību zinātnieku darbos. Tāpat salīdzinošās metodes izmantošana izpauzās ārvalstu un Latvijas tiesību sistēmas īpatnību izpētē mediācijas funkcionēšanas jomā.

Ar vēsturiskās metodes palīdzību tika detalizēti izziņāta mediācijas institūta attīstības gaita ārvalstu un Latvijas normatīvo aktu sistēmā.

Promocijas darba empīriskā un teorētiskā līmenī galvenokārt tika izmantota analīze un sintēze, ar kuras palīdzību tika pētīti mediācijas procesa struktūras elementi, to īpašības un pazīmes. Analīze tika izmantota zinātnisko publikāciju par mediāciju izpētes procesā, kad bija nepieciešams izdalīt un pētīt mediācijas institūta un tā sastāvdaļu pamatojumu. Iegūto rezultātu harmoniska iekļaušana promocijas darbā notika ar sintēzes palīdzību, nosakot darba loģisko struktūru un formulējot aksiomas.

Ar sistēmiskās metodes palīdzību promocijas darba autors izpētīja mediācijas institūta vietu Latvijas un ārvalstu normatīvo aktu sistēmā. Pielietojot minēto metodi bija iespējams izziņāt institūta tiesiskā regulējuma ietvarus, noteikt tiesiskā regulējuma nepilnības un tā pilnveidošanas ceļus.

Statistiskā metode ļāva promocijas darba autoram iegūt un apstrādāt datu kopumu par mediācijas institūta reālo izplatību Latvijā krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā. Pielietojot minēto metodi, autors izmantoja statistikas datus par īstenotajiem izlīgumiem, veica ekspertu intervēšanu un mērķgrupu anketēšanu. Iegūtie rezultāti palīdzēja noformulēt promocijas darba secinājumus, kā arī noteikt nepieciešamās izmaiņas normatīvajos aktos.

Izmantojot indukcijas un dedukcijas metodes, promocijas darba autors veica informācijas apstrādi, nonāca pie slēdzieniem un secinājumiem. Ar indukcijas metodes palīdzību no atsevišķiem faktiem par mediāciju un tās piemērošanas rezultātiem, iegūta informācija ar vispārīgumu, kas attiecināma uz veselu mediācijas institūtu. Dedukcijas

metodes ietvaros promocijas darba autors ieguva jaunas zināšanas par mediācijas institūta izmantošanas priekšrocībām un noformulēja slēdzienus par minētā institūta attīstības perspektīvām, vadoties no pieejamās informācijas par mediācijas sistēmu un tās elementiem.

Promocijas darbā tika izmantota tiesību normu interpretācijas metode, veicot mediācijas institūta piemērošanas regulējošo tiesību normu iztulkošanu. Tādā veidā tika noskaidrots mediācijas institūta regulējošo tiesību normu gramatiskais saturs, tiesību normu rašanās iemesli un būtība, tiesību normu vieta Latvijas un ārvalstu normatīvo aktu sistēmā.

Promocijas darbs sastāv no **četrām nodaļām**, kurās ir ietverts mediācijas institūta detalizēts izklāsts un analīze. Pirmajā nodaļā aplūkoti promocijas darbā izmantotie mediācijas institūta pamatjēdzieni, pievērsta uzmanība to pamatpazīmēm un būtībai; otrajā nodaļā veikta mediācijas institūta piemērošanas struktūras un tehnikas izpēte krimināltiesisko konfliktu neregulēšanas jomā; trešajā nodaļā veikta mediācijas institūta funkcionālās un institucionālās sistēmas zinātniski-teorētiskā analīze Latvijas un ārvalstu tiesībās; ceturtajā nodaļā ir izpētīts mediācijas piemērošanas faktiskais stāvoklis krimināltiesisko konfliktu neregulēšanas jomā Latvijā.

Promocijas darba rezultāti tika **aprobēti** 8 publikācijās, no kurām 6 tika prezentētas starptautiskās zinātniskās konferencēs.

Promocijas darba autora publikāciju saraksts:

1. Jefimovs N. Mediācija un šķīrējtiesa: kopīgais un atšķirīgais. Daugavpils Universitātes 54. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums, Saule, 2013, 373.-384.lpp.;
2. Jefimovs N. Mediācijas izpratnes attīstība juridiskajā doktrīnā. Starptautiskās zinātniskās konferences „Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2014” materiāli, II.daļa, Saule, 2015, 127.-139.lpp.;
3. Jefimovs N. Mediācijas piemērošanas tipoloģizācija un mediācijā iesaistīto subjektu klasifikācija. Starptautiskās zinātniskās konferences „Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2015” materiāli, II.daļa, Saule, 2016, 5.-16.lpp.;
4. Jefimovs N. Mediation and development of its notion. Proceedings of the 58th international scientific conference of Daugavpils University, Saule, 2016, p.87.-92.;
5. Jefimovs N., Proshina M., Teivāns-Treinovskis J. Mediation as an alternative procedure in the criminal process. Proceedings of the 58th international scientific conference of Daugavpils University, Saule, 2016, p.158.-167.;
6. Jefimovs N. Towards conflicts' settlement: development of the meaning of mediation in the legal doctrine, Journal of Security and Sustainability Issues, 2017, 6(4): 665–672, (**Iekļauts SCOPUS**

datu bāzē) [http://doi.org/10.9770/jssi.2017.6.4\(11\)](http://doi.org/10.9770/jssi.2017.6.4(11));

7. Jefimovs N. Mediācijas institūta tipoloģizācijas vispārējs raksturojums. Starptautiskās zinātniskās konferences „Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2017” materiāli, II.daļa, Saule, 2018, 23.-31.lpp.;
8. Jefimovs N. Evaluations of mediation in the area of resolving criminal legal conflicts, Journal of Security and Sustainability Issues, 2018, 8(1): 79-86, **(Iekļauts SCOPUS datu bāzē)** [https://doi.org/10.9770/jssi.2018.8.1\(7\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2018.8.1(7)).

Promocijas darba autora dalība starptautiskās zinātniskās konferencēs:

1. Daugavpils Universitātes 54. starptautiskā zinātniska konference (2012.gada 18.-20.aprīlis), uzstāšanās ar referātu „Mediācija un šķīrējtiesa: kopīgais un atšķirīgais”;
2. Daugavpils Universitātes Starptautiskā zinātniskā konference „Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2014” (2014.gada 17.-18.oktobris), uzstāšanās ar referātu „Mediācijas izpratnes attīstība juridiskajā doktrīnā”;
3. Daugavpils Universitātes Starptautiskā zinātniskā konference „Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2015” (2015.gada 16.-17.oktobris), uzstāšanās ar referātu „Mediācijas piemērošanas tipoloģizācija un mediācijā iesaistīto subjektu klasifikācija”;
4. Daugavpils Universitātes 58. starptautiskā zinātniska konference (2016.gada 14.-15.aprīlis), uzstāšanās ar referātu „Mediation and development of its notion”;
5. Daugavpils Universitātes 58. starptautiskā zinātniska konference (2016.gada 14.-15.aprīlis), uzstāšanās ar referātu „Mediation as an alternative procedure in the criminal process”;
6. Daugavpils Universitātes Starptautiskā zinātniskā konference „Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2017” (2017.gada 20.-21.oktobris), uzstāšanās ar referātu „Mediācijas institūta tipoloģizācijas vispārējs raksturojums”.

Promocijas darba satura konspektīvs izklāsts

1. Mediācijas jēdziena saturs un tā vēsturiskā attīstība

Terminu “mediācija” attiecībā uz konfliktu risināšanas iespējām ir izmantojuši jau Senās Ķīnas un Senās Indijas filozofi sešpadsmitajā gadsimtā pirms mūsu ēras.¹ Mediāciju izmantoja Feniķijas komercietībās ceturtajā gadsimtā pirms mūsu ēras.² Mediācijas piemērošanas attīstība noritējusi Senajā Grieķijā un Senajā Romā,³ paredzot mediācijas izmantošanas iespējas Justiniāna Diģestos.⁴ Tai pašā laikā, neskatoties uz pietiekami ilgu pastāvēšanas vēsturi, jēdzienam “*mediācija*” nav universālas definīcijas. Tas ir saistīts ar mediācijas izpausmes formu dažādību, kā arī ar atšķirībām tiesību sistēmas veidošanas procesā dažādās valstīs.⁵

Mediācijas vienotas izpratnes neesamība izraisa polemiku tiesību zinātnieku aprindās. Eksistē viedoklis, ka mediācijas precīza noteikšana ir grūti īstenojama⁶ vai, sakarā ar tās līdzību ar pārējām domstarpību risināšanas metodēm, mediācijas definēšana ir apgrūtināta,⁷ tomēr mediācijas jēdziena noteikšana ir svarīga, lai to nodalītu no citiem gadījumiem, kad konflikts tiek risināts, strīda pusēm negriežoties konvencionālajās tiesu iestādēs.⁸ Mediācijas jēdziena precīza noteikšana ir svarīgs nosacījums tās būtības izziņāšanā.⁹

Termins “mediācija” ir cēlies no latīņu valodas vārda “*mediationem*”, kas nozīme “*dalījums pa vidu*”.^{10, 11, 12, 13} Dažkārt termina izcelsmi saista ar latīņu

¹ A Short History of Mediation // <http://www.6rivers.org/history.html> (sk.10.10.2018).

² A Short History of Mediation // <http://cfrmediation.com/a-short-history-of-mediation/> (sk.10.10.2018).

³ History of Mediation // <http://www.mediationmatterssd.com/mediationmatters/history.html> (sk.10.10.2018).

⁴ A Short History of Mediation // <http://www.6rivers.org/history.html> (sk.10.10.2018).

⁵ The Origin of Mediation // <http://www.uiowa.edu/~cyberlaw/elp00/Evan/mediation/origin.html> (sk.10.10.2018).

⁶ Topor R., Dragomir C. B. Mediation As An Alternative To Conflict Settlement. Contemporary Readings in Law & Social Justice, 2012, Vol. 4 Issue 1, ISSN: 19489137, p.392.-397.

⁷ Brown M. E., Duggan N. C. Mediation As Malpractice? The Effect of California Mediation Confidentiality Statutes. Defense Counsel Journal, Jan2012, Vol. 79 Issue 1, ISSN: 08950016, p.94.-98.

⁸ Johnson L. M. The Key to Effective Mediation of Business Disputes. Dispute Resolution Journal, Nov2011-Jan2012, Vol.66 Issue 4, ISSN: 10748105, p.64.-74.

⁹ Genn H. Civil mediation: a measured approach? Journal of Social Welfare & Family Law, Jun2010, Vol.32 Issue 2, ISSN: 09649069, p.195.-205.

¹⁰ American Psychological Association (APA): mediation. (n.d.). Online Etymology Dictionary. // <http://dictionary.reference.com/browse/mediation> (sk.10.10.2018).

¹¹ Chicago Manual Style (CMS): mediation. Online Etymology Dictionary. Douglas Harper, Historian. // <http://dictionary.reference.com/browse/mediation> (sk.10.10.2018).

vārdu “mediare”, kas nozīme “vidējais”,¹⁴ kā arī ar latīņu vārdu “medius” – “vidū”.¹⁵ Bieži vien mediācijas jēdziena pētnieki vārda “mediācija” etimoloģiju saista ar ķeltu valodas vārdu “medi”, kas nozīmē “pa vidu”.¹⁶ Izskan arī pieņēmumi, ka termins “mediācija” ir cēlies no seno gallu valodas vārda “Mediolanon”, kas nozīme “teritorijas centrs”.¹⁷ Precīzāku termina “mediācija” nozīmi var uzzināt, izdalot no vārda “mediācija” sakni “med”, kas nozīme “domāt”¹⁸ vai “palīdzēt noteikt”.¹⁹ Šajā nozīmē mediāciju var saistīt ar centieniem palīdzēt saprast un atrisināt problēmu.²⁰

Mūsdienīgajā angļu valodā vārdam “mediation” ir vairākas nozīmes: 1) iejaukšanās strīdā ar mērķi strīdu atrisināt; 2) iejaukšanās procesā vai attiecībās; 3) pierunāšana; 4) arbitražā.²¹

Meriamas - Webster Britānikas enciklopēdijā (*Merriam-Webster Encyclopedia Britannica*) terminu “mediācija” saprot kā 1) starpniecības aktu vai procesu; 2) iejaukšanos starp konfliktošajām pusēm samierinājuma vai kompromisa veicināšanas nolūkos; 3) fiziskās starpniecības aktu vai procesu.²² Amerikas angļu valodas mantojuma vārdnīca (*The American Heritage*

¹² Modern Language Association (MLA): "mediation." Online Etymology Dictionary. Douglas Harper, Historian. 09 Oct. 2014. // <http://dictionary.reference.com/browse/mediation> (sk.10.10.2018).

¹³ Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE): Dictionary.com, "mediation," in Online Etymology Dictionary. Douglas Harper, Historian. // <http://dictionary.reference.com/browse/mediation> (sk.10.10.2018).

¹⁴ Bouvier J. A Law Dictionary, Adapted to the Constitution and Laws of the United States. // <http://www.constitution.org/bouv/bouvier.htm> (sk.10.10.2018).

¹⁵ Etymology of the word mediation. // http://en.wikimediatio.org/index.php?title=Etymology_of_the_word_mediation (sk.10.10.2018).

¹⁶ Etymology of the word mediation. // http://en.wikimediatio.org/index.php?title=Etymology_of_the_word_mediation (sk.10.10.2018).

¹⁷ Etymology of the word mediation. // http://en.wikimediatio.org/index.php?title=Etymology_of_the_word_mediation (sk.10.10.2018).

¹⁸ Galletto T., Mattiaccio R. L. Mediation in Italy: A Bridge Too Far? *Dispute Resolution Journal*, Aug-Oct2011, Vol. 66 Issue 3, ISSN: 10748105, p.78.-88.

¹⁹ Price N. I. Binding Arbitration, Voluntary Trial Resolution, and Med-arb Proceedings in Family Law. *Florida Bar Journal*, Nov2012, Vol. 86 Issue 9, ISSN: 00153915, p.48.-52.

²⁰ Bastard B. Family mediation in France: a new profession has been established, but where are the clients? *Journal of Social Welfare & Family Law*, Jun2010, Vol. 32 Issue 2, ISSN: 09649069, p.135.-142.

²¹ Oxford Dictionaries Online (Word English) // <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/mediation> (sk.11.10.2018).

²² Merriam-Webster Encyclopedia Britannica // <http://www.merriam-webster.com/dictionary/mediation> (sk.11.10.2018).

Dictionary of the English Language) definē mediāciju sekojoši: 1) starpniecības akts; iejaukšanās; 2) starpniecības stāvoklis; 3) mēģinājums panākt mierīgu noregulējumu vai kompromisu starp strīda pusēm caur neitrālās trešās puses objektīvu iejaukšanos.²³ Kollinsa angļu valodas vārdnīca (*Collins English Dictionary*) sniedz izvērstāku termina “mediation” traktējumu: 1) starpniecības akts; 2) strīdīgo jautājumu, kas rodas starp valstīm, noregulēšanas paņēmieni, iesaistoties trešajai neitrālajai un draudzīgajai valstij; 3) rūpniecisko strīdu risināšanas metode, kad trešā - neitrālā puse veic konsultācijas ar strīdā iesaistītajām pusēm un rekomendē strīda risinājumu, kurš tomēr pusēm nav saistošs.²⁴ Relatīvi īsu termina “mediācija” skaidrojumu dod Kernermana koledžas vārdnīca (*Kernerman Webster's College Dictionary*): starpniecības akts vai process starp pusēm ar mērķi noslēgt vienošanos vai panākt izlīgumu.²⁵

Iepriekš minētais ieskats termina “mediācija” būtībā apliecina, ka latīņu valodā vārdam “mediācija” ir bijušas vairākas nozīmes, kuru uzskaitījums nav aprobežojams tikai un vienīgi ar norādi uz stāvokli pa vidu.

20.gadsimta 90.gados izpratne par mediāciju kā alternatīvu līdzekli konfliktu noregulēšanai nostiprināja savas pozīcijas, paplašinājās izpratne par mediācijas iespējamām pielietojuma jomām, mediācijas tehnikām un metodēm. M. Seversons (*M. M. Severson*) un T. Benkstons (*T. V. Bankston*) savā 1995.gada publikācijā “Sociālais darbs un tiekšanās pēc taisnīguma caur Mediāciju” (“*Social work and the pursuit of Justice through Mediation*”) definē mediāciju kā strīdā iesaistīto pušu uzklaustīšanu un problēmu identificēšanu, piedāvājot problēmas risinājumus un organizējot pušu diskusijas ar mērķi panākt konflikta izbeigšanu.²⁶ G. Houkinss (*G. P. Hawkins*) un S. Houkinss (*C. T. Hawkins*) savā darbā “Alternatīvā strīdu risināšana” (“*Alternate dispute resolution*”) saista mediācijas definīciju ar mediatora personu, piešķirot viņam īpašu kompetenci, organizējot un vadot pušu pārrunu procesu.²⁷ D. Nolls (*D. E. Nolls*) attiecina mediāciju pie primārām strīdu noregulēšanas metodēm (*Primal Dispute Resolution methods*), piedāvājot pielīdzināt konflikta noregulēšanas procesu ar neitrālā starpnieka palīdzību tradicionālajai tiesai visai līdzīgam

²³ The American Heritage Dictionary of the English Language, Fourth Edition. Boston: Houghton Mifflin, 2000.

²⁴ Collins English Dictionary: Complete and Unabridged. New York: HarperCollins Publishers, 2003.

²⁵ Kernerman Webster's College Dictionary. New York: Random House, K Dictionaries Ltd, 2005.

²⁶ Severson M. M., Bankston T. V. Social Work and the Pursuit of Justice through Mediation. Social Work. Sep95, Vol. 40 Issue 5, ISSN: 0037-8046, p.683.-691.

²⁷ Hawkins G. P., Hawkins C. T. Alternate dispute resolution. American Nurseryman. 9/1/93, Vol. 178 Issue 5, ISSN: 0003-0198, p.75.

arbitrāžas procesam.²⁸ D. Levi (*D. L. Levi*) savā 1997.gada publikācijā “Atvainošanās loma mediācijā” (“*The role of apology in mediation*”) saista mediācijas jēdzienu ar konfliktā iesaistīto pušu gatavību atvainoties.²⁹ Samērā plašu mediācijas definīciju piedāvā V. Rons (*W. A. Rohne*) savā publikācijā “Ārpus tiesas zāles: mediatori dod jaunu pavērsienu vecajam procesam” (“*Outside the courtroom: Mediators put a new spin on an old process*”): “mediācija tas ir forums, kurā neitrālā persona, mediators, nodrošina komunikāciju starp pusēm ar mērķi panākt samierinājumu, izlīgumu vai saprašanos starp tām” (“*mediation is a forum in which an impartial person, the mediator, facilitates communication between parties to promote reconciliation, settlement, or understanding among them*”).³⁰

Jāatzīmē, ka starp visām šīm koncepcijām par mediāciju nav saturiska rakstura pretrunu, un lielākoties autori saista mediācijas procedūru ar tās loģisko rezultātu – samierināšanos vai izlīgumu, kas ir sevišķi svarīgi konkrētajam pētījumam.

Mediācijas jēdziena definēšana starptautiskajā līmenī notika vairākkārt.

Balstoties uz definējamās parādības pazīmēm, struktūru un loģiskumu, promocijas darba autors piedāvā definēt mediāciju kā strīdu alternatīvu konflikta noregulēšanas procesu, kurā ir iesaistītas divas puses, kas, vienojoties savā starpā, piesaista trešo neitrālo starpnieku (mediatoru), kas, savukārt, pamatojoties uz speciālām tehnikām un metodēm, organizē pušu savstarpējo komunikāciju tādā veidā, ka rezultātā tās pašas vienojas par konflikta izbeigšanu.

Tādējādi, pēc autora domām, mediācija nevar tikt realizēta bez šādiem elementiem: 1) pastāvošais konflikts; 2) pušu vienošanās par starpnieku (mediatoru); 3) starpnieka (mediatora) īpašo tehniku un paņēmieni izmantošana konflikta noregulēšanas procesā; 4) pušu patstāvīga vienošanās par strīda izbeigšanas nosacījumiem.

Mūsdienīgās mediācijas veidi – Kaimiņu mediācija (*Neighborhood mediation*), Ģimenes mediācija (*Family mediation*), Starppersonu mediācija (*Interpersonal mediation*), Biznesa mediācija (*Business mediation*), Skolas mediācija (*School mediation*), Justīcijas mediācija (*Justice System mediation*) u.c. – iekļauj visus četrus iepriekš uzskaitītos elementus. Ņemot vērā minēto, mediācijas formu daudzveidība nemaina mediācijas būtību, kas ir divu personu strīda izskatīšanas process trešās neitrālās personas vadībā ar mērķi mudināt puses pašām vienoties par konflikta izbeigšanas nosacījumiem.

²⁸ Nolls D. E. Primary dispute resolution is first choice in conflict mediation. *Business Journal Serving Fresno & the Central San Joaquin Valley*. 10/18/99, Issue 322526, ISSN: 1079-7394, p.6.

²⁹ Levi D. L. The role of apology in mediation. *New York University Law Review*. Nov97, Vol. 72 Issue 5, ISSN: 0028-7881, p.1165.

³⁰ Rohne W. A. Outside the courtroom: Mediators put a new spin on an old process. *Business Press*. 01/09/98, Vol. 10 Issue 37, ISSN: 1045-8697, p.24.

Mediācijas cēlonis ir parādība, kas izraisa mediācijas izmantošanu. Mediācijas cēloņi var tikt analizēti gan kopumā, gan atsevišķos līmeņos – cēloņi, kuri kopumā nosaka mediācijas izmantošanu; cēloņi, kuri nosaka speciālā mediācijas veida izmantošanu; cēloņi, kuri nosaka individuāli izmantotās mediācijas izpausmi.

Apzinoties, ka mediācijas izmantošana nebūs sekmīga, ja tā neskar mediācijas izmantošanas cēloņus, sabiedrība vienmēr ir ieinteresēta šī jautājuma noskaidrošanā. Zinātniskajā literatūrā ir noformulēts cēloņu uzskaitījums, kuru pētnieki bieži vien prezentē kā mediācijas cēloņus jeb kā faktorus,³¹ kuri izraisa mediācijas izmantošanu:³²

1. Mediācijas fundamentālie cēloņi (problēmas tiesu sistēmā – tā darbojas neefektīvi; pilsoniskās sabiedrības augstā informētības pakāpe par alternatīvām strīdu noregulēšanas formām; valsts politika, kas ir vērsta uz alternatīvo domstarpību risināšanas metožu izmantošanas veicināšanu u.tml.);
2. Mediācijas organizatoriski – ekonomiskie cēloņi (ātra strīdu izskatīšana; zems izmaksu apjoms,³³ zema birokratizācijas pakāpe; fleksibila strīdu izskatīšanas procedūra u.tml.);
3. Mediācijas sociālie cēloņi (strīdu izskatīšanas tradīcijas; kontaktu esamība alternatīvo strīdu izskatīšanas institūciju aprindās; augsts izglītības līmenis; paša vai citas pazīstamas personas pozitīvā pieredze u.tml.);
4. Mediācijas tiesiskie cēloņi (normatīvo aktu klāstā ir paredzētas attiecīgo strīdu risināšanas alternatīvās formas un šo formu izmantošanas nosacījumi; starptautisko tiesību aktu esamība attiecībā uz alternatīvām domstarpību risināšanas metodēm; tiesību sistēmas stabilitāte – grozījumu pieņemšanas retums attiecībā uz alternatīvo domstarpību risināšanas metožu izmantošanas nosacījumiem; tiesību normu iztulkošanas problēmu neesamība u.tml.);
5. Mediācijas kultūrvēsturiskie cēloņi (domstarpību alternatīvās risināšanas sistēmas nostiprinājums tiesu sistēmā un ilga pastāvēšanas vēsture; masu kultūra ar pretimnākošu attieksmi pret mediāciju; vēsturiskās attīstības īpatnības; augsta respektēšanas pakāpe sabiedrības acīs u.tml.);

³¹ Gartner S. S., Berkovitch J. Overcoming Obstacles to Peace: The Contribution of Mediation to Short-Lived Conflict Settlements. *International Studies Quarterly*. Dec2006, Vol. 50 Issue 4, ISSN: 0020-8833, p.819.-840.

³² Shamlkashvili T. A. Mediation in Modern Russia. *Method Structure, Features and Prospects of Development*. *European Researcher*. 2013, Vol. 62 Issue 11-1, ISSN: 2219-8229, p.2641-2649.

³³ Higuera A. Claims pros see mediation gaining ground. *National Underwriter / Property & Casualty Risk & Benefits Management*. 05/04/98, Vol. 102 Issue 18, ISSN: 573853, p.10.

6. Mediācijas informatīvie cēloņi (valsts pārvaldes mehānisma necaurspīdīgums lēmumu pieņemšanas un tiesas spriešanas jomā; informatīvā nesabalansētība starp konvencionālajām tiesu instancēm un alternatīvo domstarpību risināšanas metožu iestādēm; iespējamā brīvību ierobežošana konvencionālajās tiesu instancēs un valsts pārvaldes aparāta ietvaros; zinātnisko pētījumu esamība, kas apstiprina alternatīvo domstarpību risināšanas metožu efektivitāti u.tml.).

Jāsaprot, ka minētais uzskaitījums ar iespējamām variācijām nav izsmeļošs. Augstāk uzskaitītie cēloņi ietekmē mediācijas izmantošanas izplatības līmeni, popularitāti un zināmu attīstību katrā konkrētā valstī, bet šie cēloņi neatklāj konkrētā indivīda motivāciju, iesaistoties konfliktā, izmantot mediāciju tās noregulējumam. Pieņēmums, ka indivīda gatavību piedalīties mediācijas procesā izraisa indivīda darbības objektīvie apstākļi konkrētajā strīdā un konkrēta indivīda personības subjektīvās īpašības,³⁴ būtu uzskatāms par loģisku tikai pēc ļoti vispusīgas visu apstākļu analīzes.

Secinājumi

Mediācijas definīcija ir ietverta vairāku valstu normatīvajos aktos, turklāt gan speciālajos mediācijas likumos, gan arī citos normatīvajos aktos. Piemēram, Latvijas Republikā mediācijas definīcija ir ietverta Mediācijas likumā, kur mediācija ir traktēta kā brīvprātīgs sadarbības process, kurā puses cenšas panākt savstarpēji pieņemamu vienošanos savu domstarpību atrisināšanai ar mediatora starpniecību.

Promocijas darba ietvaros autors definē mediāciju kā alternatīvu strīdu noregulēšanas procesu, kurā ir iesaistītas divas puses, kas, vienojoties savā starpā, piesaista trešo neitrālo starpnieku (mediatoru), kas, savukārt, pamatojoties uz speciālām tehnikām un metodēm, organizē pušu savstarpēju komunikāciju tādā veidā, ka rezultātā tās pašas vienojas par konflikta izbeigšanu. Nebūtu atbalstāma mediācijas definīcija, kas neatspoguļo pušu savstarpējo vienošanās faktu un norādi uz mediatora speciālām tehnikām un metodēm, ko viņš izmanto pušu komunikācijas procesā. Termina “mediācija” jēdziens un vēsturiskā izcelsme apliecina, ka strīda noregulēšanas process notiek tikai neitrālās trešās personas klātbūtnē.

Pēc autora domām, iesaistīšanās mediācijas procesā ir atkarīga no konkrēta indivīda apziņas, t.i. no iekšējiem cēloņiem, kuru rašanos vecina notiekošie procesi sabiedrībā, t.i. ārējie cēloņi. Savukārt mediācijas izmantošanas primārais cēlonis ir valsts un sabiedrības vienota izpratne par mediācijas procesu un tās izmantošanas nepieciešamību. Mediācijas izmantošanai pārsvarā ir tikai pozitīvas sekas.

³⁴ Calkins R. M. Mediation: The Radical Change From Courtroom To Conference Table. Drake Law Review, Winter2010, Vol. 58 Issue 2, ISSN: 00125938, p.357.-399.

2. Mediācijas piemērošanas struktūra un tehnika krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā

Ar mediācijas mehānismu autors saprot secīgu mediācijas procesa elementu kopumu, kas ir nepieciešams, lai tiesību subjekti – fiziskās personas varētu piedalīties mediācijas procesā, piesaistot kā mediatoru neatkarīgu trešo personu un rezultātā vienoties par esošā konflikta izbeigšanas nosacījumiem. Mediācijas mehānisms tiek izmantots kā līdzeklis, lai nodrošinātu tiesību subjektus ar ātrāku un efektīvāku viņu strīdu noregulējumu salīdzinājumā ar konvencionālām tiesu institūcijām.

Procesa elementu kopumu, kas ir nepieciešams tiesību subjektu ātrākam un efektīvākam strīda noregulējumam, nosacīti var iedalīt trijās grupās: darbības līdz mediācijas uzsākšanai; mediācijas procesa īstenošana; darbības pēc mediācijas procesa īstenošanas.

Pirmā grupa ietver sevī tādus procesus kā lēmuma pieņemšana par nepieciešamību izmantot mediāciju konflikta izbeigšanai; mediācijas pakalpojumu tirgus izpēte; mediācijas pakalpojuma sniedzēja izvēle un izvēles saskaņošana ar pretējo pusi; trīspusējā līguma sagatavošana (satura akceptēšana) par piedalīšanos mediācijā; pārstāvju izvēle, informēšana par nepieciešamību piedalīties mediācijas procesā, pilnvarojuma līguma noslēgšana; strīda dokumentācijas pieejamības nodrošināšana visām iesaistītajām pusēm; paskaidrojošo atbilžu sagatavošana un sniegšana uz pārstāvju un mediatora jautājumiem; piedāvājumu izteikšana pretējai pusei/ puses pārstāvjiem ar alternatīviem konflikta izbeigšanas nosacījumiem; atbilžu saņemšana uz piedāvātajiem alternatīviem konflikta izbeigšanas nosacījumiem; iesniegto piedāvājumu par alternatīviem konflikta izbeigšanas nosacījumiem izvērtēšana; lēmuma pieņemšana par alternatīvo konflikta izbeigšanas nosacījumu akceptēšanu/ neakceptēšanu; trīspusējā līguma noslēgšana par piedalīšanos mediācijā.

Otrā grupa iekļauj sevī darbības, kas ir saistītas ar mediācijas procesa īstenošanu, pušu aktivitātēm mediācijas procesa laikā, mediatora teknikām un metodēm, vadot mediācijas procesu. Otrajā grupā tiek iekļautas arī pušu darbības, veicot mediācijas izmantošanas rezultātā panākto strīda izbeigšanas nosacījumu paredzēšanu pušu rakstveida vienošanās, uzsverot, ka noslēgtās vienošanās nosacījumi (tai skaitā strīda izbeigšanas cena, vienošanās darbības laiks, soda sankciju apmērs par neizpildītiem vienošanās nosacījumiem u.tml.) nevar atšķirties no pušu mediācijas procesa nobeigumā panāktajiem. Savukārt trešā grupā, kas seko vienošanās parakstīšanai, iekļauj sevī parakstītās vienošanās administrēšanas un izpildes kontroles pasākumus.

Mediācijas mehānisms, atšķirībā no tradicionālā lietu izskatīšanas mehānisma tiesu institūcijās, satur īpašus nosacījumus, kas izriet no pienākuma pēc iespējas vairāk ņemt vērā abu pušu intereses.³⁵

Augstāk minētie apsvērumi izraisa nepieciešamību veidot mediācijas mehānismu, balstoties uz taisnīguma, atklātības, samērīguma, vienlīdzības, nediskriminācijas, objektivitātes un citiem tiesību pamatprincipiem. Klasiskās mediācijas procedūras (1981.gada 14.maija Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija par pieejamības pasākumiem taisnīguma veicināšanā R (81) 7; 1998.gada 21.janvāra Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija par ģimenes mediāciju R (98) 1; 1999.gada 15.septembra Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija par mediāciju krimināllietās R (99) 19; 2002.gada 18.septembra Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija par mediāciju civillietās Rec (2002) 10) paredz vismaz šādu principu ievērošanu: vienlīdzīgas un taisnīgas attieksmes princips; vienkāršošanas princips; atklātuma princips; paātrinājuma princips; konfidencialitātes princips; pušu brīvības princips; autonomijas (neatkarības) princips.

Visām darbībām mediācijas procesa ietvaros ir jābūt likumīgām, proti, tām ir jāatbilst normatīvajā regulējumā noteiktajiem mērķiem un kārtībai. Normatīvajā regulējumā nosaka arī mediācijas procesa pamatprincipus un iespējamās mediācijas veidus. Ņemot vērā mediācijas procesa daudzveidību atkarībā no risināmo problēmu loka (civiltiesības, krimināltiesības, darba tiesības u.t.t), nevar uzskatīt, ka tas ir tiesiski viennozīmīgi noregulēts jeb unificēts visām iespējamajām situācijām.

Eiropas Savienībā mediācijas process tiek reglamentēts trijos likumdošanas līmeņos: starptautiskajā līmenī, Savienības līmenī un nacionālajā līmenī.

Starptautiskajā līmenī Eiropas Savienībā ir spēkā ANO UNCITRAL Samierināšanas noteikumi (1980).³⁶ Noteikumu 1.panta 1.punkts nosaka, ka noteikumi tiek izmantoti strīdu noregulējumam, kas rodas no līgumtiesiskām vai cita veidā tiesiskajām attiecībām, vai sakarā ar tām, tādā gadījumā, kad puses, cenšoties mierīgi noregulēt strīdu, bija vienojušās par UNCITRAL noteikumu piemērošanu. Noteikumu 2.pants nosaka īpašu strīdu risināšanas procedūru: strīda izskatīšanas process sākas no pušu rakstveida vienošanās par strīda būtību un tās nodošanas akceptēšanu (rakstveida) izskatīšanai samierināšanas procedūrā. Saskaņā ar noteikumu 4.pantu puses vienojas par vienu vai vairākiem starpniekiem, kas organizē pušu samierināšanas procesu.

³⁵ Mediation. Achievable Outcomes. // <http://www.achievableoutcomes.com.au/mediation/> (sk.15.10.2018).

³⁶ UNCITRAL Conciliation Rules (1980). // <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-e.pdf> (sk.15.10.2018).

Puses var noteikt sev pārstāvjus (6.punkts). Samierināšanas process beidzas ar starpnieka sastādīto un pušu akceptēto izlīguma noslēgšanu (13.pants). Otrais starptautiskajā līmenī Eiropas Savienībā funkcionējošs tiesību akts ir ANO UNCITRAL Parauglikums par starptautisku samierināšanas procedūru komerclietās (2002).³⁷ Minētā dokumenta 4.panta pirmā daļa nosaka, ka strīda samierināšanas procedūra sākas tikai pēc pušu vienošanās. Vienojoties par samierināšanas procedūras uzsākšanu, pusēm ir tiesības nozīmēt vienu vai vairākus starpniekus (5.panta pirmā daļa), kuri paši vai pēc pušu norādēm organizē samierināšanas procedūras norisi (6.pants). Samierināšanas procesā starpnieks nevar vērtēt pušu argumentus un nevar būt par arbitru, kas pieņem pusēm saistošus lēmumus (12.pants). Samierināšanas process beidzas ar pušu vienošanās noslēgšanu, kura izpilde ir pušu pienākums (14.pants). Ar samierināšanas procesu apzīmē jebkuru starpniecības procesu, kura ietvaros puses lūdz trešo neitrālo personu (personas) palīdzēt tām noregulēt savu strīdu, panākot samierināšanu strīdā, kas radies uz saistību tiesību vai ar tām saistīto tiesību pamata (1.panta trešā daļa). Parauglikumu rekomendē piemērot visos gadījumos, kad runa ir par starptautiskajiem komerctiesiskajiem strīdiem, traktējot šo nosacījumu pēc iespējas plašāk un attiecinot, nepieciešamības gadījumā, uz iekšzemes strīdiem saistību tiesību jomā.³⁸ Abu starptautiskajā līmenī Eiropas Savienībā funkcionējošo normatīvo aktu mērķis ir veicināt samierināšanas procedūras izplatību saistību tiesību, ieskaitot starptautiskās saistību tiesības, ietvaros. Par pakārtoto mērķi var uzskatīt vispārējo principu noteikšanu, kas ir vispārobligāti, organizējot alternatīvās strīdu noregulēšanas procedūras.

Savienības līmenī Eiropas Savienība ir izveidojusi vienotu normatīvo aktu sistēmu, kuras prasības daļēnvalstīm ir jāievēro nacionālajā līmenī. Savienības līmenī Eiropas Savienībā mediācijas jomā darbojas šādi normatīvie akti: 1) 1981.gada 14.maija Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija par pieejamības pasākumiem taisnīguma veicināšanā R (81) 7;³⁹ 2) 1998.gada 21.janvāra Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija par ģimenes mediāciju R (98) 1;⁴⁰ 3) 1999.gada 15.septembra Eiropas Padomes Ministru

³⁷ UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation (2002). // http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/03-90953_Ebook.pdf (sk.12.10.2018).

³⁸ Freedberg J. A. UNICTRAL Working Group on Arbitration. International Law FORUM du Droit International. Feb2001, Vol. 3 Issue 1, ISSN: 1388-9036, p.62-63.

³⁹ Recommendation No. R (81) 7 of the Committee of Ministers to member States On Measures Facilitating Access To Justice (Adopted by the Committee of Ministers on 14 May 1981 at its 68th Session). // <http://www.euromed-justice.eu/document/coe-1981-recommendation-n%C2%BA-r-81-7-committee-ministers-member-states-measures-facilitating> (sk.12.10.2018).

⁴⁰ Recommendation No. R (98) 1 of the Committee of Ministers to member States On Family Mediation (Adopted by the Committee of Ministers on 21 January 1998 at the

Komitejas Rekomendācija par mediāciju krimināllietās R (99) 19;⁴¹ 4) 2002.gada 18.septembra Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija par mediāciju civillietās Rec (2002) 10;⁴² 5) 2004.gada 2.jūlija Eiropas Komisijas Eiropas Mediatoru rīcības kodekss;⁴³ 6) Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 21.maija direktīva 2008/52/EK par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komercietās;⁴⁴ 7) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2012/29/ES (2012.gada 25.oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI.⁴⁵

Visi šie starptautiskie normatīvie akti ne tikai paredz mediācijas iespēju izmantošanu visos tiesiska rakstura (tai skaitā arī krimināltiesiska rakstura) strīdos, bet arī mudina dalībvalstis aktivizēt šī tiesību institūta piemērošanu, atbalstot cietušā tiesisko interešu garantiju nostiprināšanu kriminālprocesā. Šī koncepcija loģiski determinē mediācijas procesa izmantošanas paplašināšanu un to ierobežojošo barjeru mazināšanu. No šā viedokļa loģiski būtu kriminālprocesa ietvaros paplašināt juridisko seku iestāšanās iespējamību no mediācijas izmantošanas un ar to saistītā izlīguma piemērošanas, paredzot iespēju izbeigt kriminālprocesu ar izlīgumu ne tikai kriminālpārkāpuma un mazāk smaga nozieguma, bet arī atsevišķu smagu noziegumu izdarīšanas

616th meeting of the Ministers' Deputies). // <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Domenii/Egalitate%20de%20sanse/REC%20CMCE%201%201998%20consiliere%20familiala%20-%20en.pdf> (sk.16.10.2018).

⁴¹ Recommendation No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters (Adopted by the Committee of Ministers on 15 September 1999 at the 679th meeting of the Ministers=92 Deputies). // http://www.restorativejustice.org/legislative-assembly/15statutes-cases-regulations-and-recommendations-from-national-regional-and-intergovernmental-bodies/copy_of_europe/r99 (sk.16.10.2018).

⁴² Recommendation Rec (2002) 10 of the Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters (Adopted by the Committee of Ministers on 18 September 2002 at the 808th meeting of the Ministers' Deputies). // <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=306401&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> (sk.16.10.2018).

⁴³ European Commission's European Code of Conduct for Mediators. // http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lv.pdf (sk.16.10.2018).

⁴⁴ Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters. // <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0052&from=EN> (sk.16.10.2018).

⁴⁵ Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:EN:PDF> (sk.28.10.2018).

gadījumā. Turklāt, pašlaik kriminālpārskatīšana, mazāk smaga nozieguma, kā arī smagu noziegumu izdarīšanas gadījumā kriminālprocess paredz pēc savas būtības līdzīgu institūtu - prokurora vienošanos ar apsūdzēto par vainas atzīšanu un piemērojamo sodu. Tas ir pietiekami efektīvs risinājums situācijai, kad prokuroram ir šaubas par iespējām tiesā pierādīt apsūdzētā vainu, savukārt apsūdzētais, apzinoties savu vainu, baidās no bargāka soda, nekā to vienošanās procesā piedāvā prokurors. Šī institūta popularitāte pēdējo 5 gadu laikā ir jūtami augusi. Tas būtiski atslōgo tiesu darbu. Šādu vienošanos iniciatori visbiežāk ir zvērinātie advokāti, daži no kuriem ir arī sertificēti mediatori. Taču pēdējo divu gadu laikā tādu vienošanos skaits pārstāja pieaugt, kas var būt saistīts ar to, ka šis institūts zināmā mērā ir izsmēlis savas progresa iespējas. Šī institūta galvenais defekts ir cietušā pasīvā loma, kura intereses faktiski netiek ņemtas vērā. Viņam ir iespējas izteikt savu viedokli par šādu apsūdzības un aizstāvības vienošanos, kuram nav nekādu juridisku sekas. Jāatceras, ka cietušais, tāpat kā likumpārskatītājs ir kriminālās justīcijas klients. Kriminālās justīcijas sistēmai attiecībā pret katru klientu ir atšķirīgi uzdevumi, bet mērķis ir kopīgs – tiesiskuma un taisnīguma atjaunošanas nodrošināšana. Abu šo klientu vajadzības ir būtiskas, un viena no viņiem interešu ignorēšana var izraisīt atkārtotu noziedzīgu rīcību. Tādējādi, kā no taisnīguma principa ievērošanas viedokļa, tā arī no tiesiskuma apsvērumiem, mediācijas institūtam, salīdzinājumā ar vienošanos starp prokuroru un apsūdzēto, ir vairākas priekšrocības:

- Tas ievēro abu konflikta pušu intereses, par primāro ņemot cietušā viedokli par taisnīgu konflikta atrisinājumu;
- Ļauj konflikta pusēm labāk izprast otra viedokli;
- Sniedz zināmu gandarījumu cietušajam par taisnīguma atjaunošanu;
- Satur vērā ņemamus noziedzīgo nodarījumu izdarījušo personu resocializējošus elementus.

Sistēmiskuma nodrošināšanai, mediācijas piemērošanai krimināltiesībās jābūt trim loģiski nodalītiem posmiem, kuros mediācijas piemērošana var izraisīt tiem atbilstošas juridiskās sekas:

- Pirmstiesas izmeklēšanā – izlīgums, kriminālprocesa izbeigšana;
- Iztiesāšana – mīkstinošs apstāklis, kas mazina soda apmēru;
- Soda izciešanas laikā - nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana.

Mediācijas teorijas jēdzienu autors apskata no šādām pozīcijām: teorētiskā bāze (postulāti, aksiomas); teorijas loģika; empīriskā bāze (fakti, novērojumi, eksperimenti); secinājumi un to pierādījumi.

Mediācijas izmantošanas metodoloģiskie pamati ietver sevī pasākumu kopumu, kas izpaužas metodiskās palīdzības un konsultāciju formā, mācību (semināru) organizēšanā praktizējošajiem vai topošajiem mediatoriem, mediācijas procesa organizēšanas ieteikumu, skaidrojumu un vadlīniju izstrādē, esošo normatīvo aktu piemērošanas analizē un ieteikumu izstrādē normatīvo

aktu pilnveidošanai, jaunu normatīvo aktu izstrādē, ārvalstu mediācijas pieredzes izpētē un analīzē, kā arī citos pasākumos.

Saskaņā ar Mediācijas likuma 25.panta trešās daļas 5.punktu, viens no Sertificēto mediatoru padomes uzdevumiem ir sniegt atzinumus ar mediāciju saistītos likumdošanas jautājumos un mediācijas prakses jautājumos.⁴⁶ Atbilstoši Mediācijas likuma 25.panta pirmajai daļai Sertificētu mediatoru padomi veido pieci locekļi, kurus uz trim gadiem ievēlējusi sertificētu mediatoru kopsapulce.⁴⁷

Ņemot vērā iepriekš minēto, var secināt, ka normatīvie akti nosaka institūciju, kas veido metodoloģisko pamatu mediācijas procesa īstenošanai Latvijas Republikā. Turklāt pēc būtības mediatoru padome Latvijā ir Zvērinātu advokātu padomei analoga sertificētu mediatoru korporatīva organizācija ar likumdošanas iniciatīvas pilnvarām. Sakarā ar Mediācijas likuma neseno stāšanos spēkā (2014.gads), autors nevar novērtēt minētās institūcijas ieguldījumu mediācijas teorijas un metodoloģiski lietderīgu ieteikumu izstrādē. Sakarā ar to var secināt, ka mediācijas procesa teorētisko un praktisko pamatu izstrāde Latvijas Republikā ir tikai sākuma stadijā. Minētais norāda uz mediācijas teorētisko un praktisko atziņu lielu attīstības potenciālu.

No krimināltiesību teorijas viedokļa svarīgākā mediācijas nozīme ir saistīta ar krimināltiesisko konfliktu risināšanu. Īpašu interesi raisa tas, ka krimināltiesības ir tipiska publisko tiesību nozare romāņu-ģermāņu tiesību izpratnē, savukārt mediācija lielākā mērā ir saistīta ar privāto tiesību problēmu risināšanu.

Neiedziļinoties krimināltiesiskā konflikta definēšanas daudzveidībā, var secināt, ka minētā konflikta pamatā ir īpašu subjektu - noziedznieka (noziedznieku grupas) un konkrētas personas (personu grupas) interešu pretrunas. Minētās pretrunas var rasties dažādu apstākļu dēļ: objektīvie un subjektīvie apstākļi, nejausie vai likumsakarīgie apstākļi, pušu patoloģiskās novirzes vai psihiskā nelīdzsvarotība u.tml. Noziegums vai noziegumu sērija, kas iemieso krimināltiesisko konfliktu, parādas kā krimināltiesiskā konflikta īpaša attīstības mehānisma iedarbības rezultāts. Īpašu interesi raisa tas, ka krimināltiesības ir tipiska publisko tiesību nozare romāņu-ģermāņu tiesību izpratnē, savukārt mediācija lielākā mērā ir saistīta ar privāto tiesību problēmu risināšanu. Tādā veidā krimināltiesisko strīdu izšķiršanas galvenā jēga – īstenot speciālo prevenciju, sodot vainīgo personu, mediācijas izmantošanas gadījumā – tiek transformēta. Izmantojot mediāciju konflikta noregulēšanai, strīda puses pašas izvēlas tās sankcijas, kas jāizcieš vainīgajai personai. Minēto sankciju izvēles pamatkritērijs ir cietuša subjektīvā izpratne par to, kas jādara vainīgajai

⁴⁶ Latvijas Republikas likums "Mediācijas likums". // 22.05.2014. likums. LV, 108 (5168), 04.06.2014. // <http://likumi.lv/doc.php?id=266615> (sk.16.10.2018).

⁴⁷ Latvijas Republikas likums "Mediācijas likums". // 22.05.2014. likums. LV, 108 (5168), 04.06.2014. // <http://likumi.lv/doc.php?id=266615> (sk.16.10.2018).

personai ar mērķi atjaunot stāvokli, kurš bija pirms konflikta. Rietumu zinātnieki apzīmē minēto jēdzienu ar terminu „Atjaunojošais taisnīgums” („*Restorative Justice*”). Tas ir cieši saistīts ar taisnīguma principa ievērošanu krimināltiesībās, jo taisnīguma uzvaru cietušais saista ar savu likumisko interešu apmierināšanu un tiesību atjaunošanu. Vainīgās personas motivācija var būt saistīta ar vēlmi atvainoties cietušajam, kā arī iegūt tiesības ātrāk atgriezties normālajā dzīvē ar tīru sirdsapziņu. Krimināltiesisko strīdu izšķiršanas transformācija, kuras pamatā ir abu strīda pušu iekšējie stimuli, ir saistīta ar vispārīga principa vai principu ieviešanu tiesību sistēmā, kas dod pamatu izmantot alternatīvu strīdu izšķiršanas procesu vispārējās tiesvedības vietā. Atjaunojošās tiesvedības programmas piedāvā likumpārkāpējiem, cietušajiem un tiem līdzās esošajiem cilvēkiem tieši piedalīties nozieguma seku likvidācijā. Šie cilvēki kļūst par galvenajiem kriminālprocesa dalībniekiem, turklāt valsts un tiesībsargājošās institūcijas kļūst par savdabīgu saistošu posmu sistēmā, kura vērsta uz pārkāpēja savas vainas apzināšanos, cietušajam nodarītā kaitējuma kompensāciju un uz visaktīvāko cietušā, pārkāpēja un sabiedrības piedalīšanos atjaunojošajos pasākumos. Amerikāņu profesors Hovards Zērs (*Howard Zehr*) taisnīguma atjaunošanu definē šādi: ”Noziegums ievaino ne tikai cilvēkus, bet arī viņu attiecības. Taisnīguma atjaunošanā tiek iesaistīti gan cietušais, gan likumpārkāpējs, gan sabiedrība, lai kopā meklētu risinājumu, kas sekmē dziedināšanu, izlīgšanu un dod mierinājumu”.⁴⁸ Īpaši rezultatīvi izlīgums iedarbojas uz nepilngadīgajiem. Piemēram, Norvēģijas speciālisti uzskata, ka tas ir visefektīvākais uzvedības korekcijas līdzeklis, jo samazina recidīva līmeni. Dialoga laikā cietušais var uzdot savus jautājumus un saņemt likumpārkāpēja atbildes, savukārt likumpārkāpējs var izskaidrot savas rīcības iemeslus.

Mediācijas tipoloģizāciju ir nepieciešams noformulēt, lai noteiktu iespējamās pieejas mediācijas izmantošanas veicināšanai krimināltiesisko strīdu izšķiršanas jomā. Ar mērķi izpētīt teorētiskās atziņas, kas ir saistītas ar mediācijas tipoloģizāciju, autors ir apkopojis ievērojamāko zinātnieku un mediācijas pētnieku viedokļus.

Mediācijas subjektu noteikšanai, kuri palīdz un veicina krimināltiesisko strīdu noregulējumu, ir neapšaubāma teorētiskā un praktiskā nozīme. Mediācijas obligāts subjekts tas ir subjekts, bez kura līdzdalības mediācija nevar notikt. Tas ir jebkura persona, kas izmanto mediāciju krimināltiesiskā strīda noregulējumam. Persona var izmantot mediāciju tikai tādā gadījumā, ja viņa kļuva par kriminālpārkāpuma vai noziedzīgā nodarījuma cietušo vai vainīgu un vēlas noregulēt savu konfliktu ar pretējo pusi, piesaistot trešu neitrālu personu. Minētais nozīmē, ka visas personas, kas izdarīja noziedzīgu

⁴⁸ Zehr H. *The little book of Restorative Justice*. Good books, Intercourse, PA, 2002, ISBN: 1-56148-376-1, p.74.

nodarījumu vai ja minētas personas kļūva par noziedzīgā nodarījuma upuriem, tās var būt par mediācijas obligātiem subjektiem.

Kopā ar strīda pušu pārstāvjiem un procesa virzītājiem, noteiktu vietu krimināltiesisko strīdu izšķiršanas jomā ieņem sabiedrība, kas veicina mediācijas izmantošanu. Piemēram, strīda puses uzsāk mediācijas izmantošanu sava krimināltiesiskā strīda izšķiršanai, rīkojoties sabiedrības ietekmē, kura visādi popularizē tādu konfliktu noregulēšanas procesu.

Krimināltiesisko strīdu obligātie elementi, kas dod pamatu izmantot atjaunojošā taisnīguma pieeju, ir skaidri definēta cietusī puse un strīda rezultātā nodarītā kaitējuma esamība. Cietušā skaidra definēšana ir nepieciešama, lai būtu iespēja noteikt cietušās puses viedokli par mediācijas izmantošanu un turpmāk piedalīties mediācijas procesā. Ņemot vērā minēto var secināt, ka mediācijas izmantošana nav iespējama tādos noziedzīgajos nodarījumos, kuros cietušā puse ir abstrakts objekts (piemēram, daba). Minētie subjekti objektīvi nevar paust savu gribu par piedalīšanos mediācijā.

Secinājumi

Mediācijas mehānismu var definēt kā secīgu mediācijas procesa elementu kopumu, kas ir nepieciešams, lai tiesību subjekti – fiziskās personas varētu piedalīties mediācijas procesā, piesaistot kā mediatoru neatkarīgu trešo personu un tā rezultātā vienoties par esošā konflikta izbeigšanas nosacījumiem.

Mediācijas procesa elementu kopumu, kas ir nepieciešams tiesību subjektu ātrākam un efektīvākam strīda noregulējumam, nosacīti var sadalīt trijās grupās: darbības līdz mediācijas uzsākšanai; mediācijas procesa īstenošana; darbības pēc mediācijas procesa īstenošanas.

Tipoloģizējot mediāciju krimināltiesisko strīdu izšķiršanas jomā, autors piedāvā izmantot vairākus paša izstrādātus kritērijus, kas ļauj loģiski klasificēt dažādus mediācijas veidus.

Mediācijas subjektus krimināltiesisko strīdu izšķiršanas jomā autors iedala divās grupās: obligātie subjekti, bez kuriem mediācija nevar notikt un fakultatīvie subjekti, kas tikai veicina mediācijas izmantošanu. Pie obligātiem mediācijas subjektiem autors pieskaita cietušo, vainīgo un mediatoru. Pie fakultatīviem mediācijas subjektiem autors attiecina strīda pušu pārstāvjus, procesa virzītāju un sabiedrību.

Krimināltiesisko strīdu obligātie elementi, kas dod pamatu izmantot atjaunojošā taisnīguma pieeju, ir skaidri definēta cietusī puse un strīda rezultātā nodarītā kaitējuma esamība. Cietušā skaidra definēšana ir nepieciešama, lai būtu iespēja noteikt cietušās puses viedokli par mediācijas izmantošanu un turpmāk piedalīties mediācijas procesā.

3. Mediācijas funkcionālās un institucionālās sistēmas zinātniski – teorētiskā analīze Latvijā un ārvalstīs

Mediācijas jēdziena krimināltiesisko konfliktu izšķiršanas jomā pareizai formulēšanai ir nepieciešams nodefinēt un ņemt vērā visas pazīmes, kas atspoguļo jēdziena kvalitatīvās īpašības. Turklāt mediācijas jēdziena definēšana publisko tiesību jomā palīdz atklāt jēdziena saturu, definīcijā uzsverot jēdziena vispārējās un sevišķās pazīmes. Minētais palīdz nošķirt pētamo jēdzienu no pārējiem līdzīgiem jēdzieniem un izdarīt secinājumus par tā īpašo vietu saturiski līdzīgu jēdzienu kopā.

Vārdi „mediācija krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā” starptautiskajās tiesībās nozīmē jebkuru procesu, kurā piedalās noziedzīgā nodarījumā cietušais un vainīgais, kuri brīvi un bez jebkādas ietekmes no ārpus vienojas par krimināltiesiskā strīda rezultātā radīto problēmu novēršanu, rīkojoties šādi ar neitrālās trešās personas (mediatora) palīdzību.⁴⁹ Pētot mediāciju krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā Latvijā, primāri būtu analizēt jautājumu par to, kāds ir pašreizējais mediācijas piemērošanas mehānisms publisko tiesību jomā un ko tieši ir jāuzlabo tajā, lai veicinātu mediācijas plašāku un efektīvāku izmantošanu.

Valsts probācijas dienesta likums definē izlīgumu ar starpnieku kā pārrunu procesu, kurā piedalās cietušais un probācijas klients un kurā izmanto starpnieka palīdzību, lai novērstu noziedzīga nodarījuma sekas un panāktu cietušā un probācijas klienta izlīgumu (1.panta 1.punkts).⁵⁰ Neskatoties uz to, ka izlīguma juridiskajā definīcijā mediācija nav pieminēta, izlīguma tiesību institūta sakars ar mediāciju ir acīmredzams. Izlīguma definīcijā ir iekļautas vairākās pazīmes, kas ir līdzīgas gan izlīgumam, gan mediācijai:

- alternatīvs konflikta noregulēšanas process;
- procesā piedalās cietušais, vainīgais un trešā neitrālā persona;
- neitrālā persona palīdz pusēm vienoties par strīda izbeigšanu.

Starpnieks izlīgumā ir persona, kas ir īpaši apmācīta vadīt izlīgumu (Valsts probācijas dienesta likuma 1.panta 8.punkts).⁵¹ Izlīgumu organizē un vada

⁴⁹ Recommendation No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters (Adopted by the Committee of Ministers on 15 September 1999 at the 679th meeting of the Ministers=92 Deputies). // http://www.restorativejustice.org/legislative-assembly/15statutes-cases-regulations-and-recommendations-from-national-regional-and-intergovernmental-bodies/copy_of_europe/r99 (sk.31.10.2018).

⁵⁰ Latvijas Republikas likums „Valsts probācijas dienesta likums”. // 18.12.2003. likums. LV, 183 (2948), 30.12.2003. // <http://likumi.lv/doc.php?id=82551> (sk.31.10.2018).

⁵¹ Latvijas Republikas likums „Valsts probācijas dienesta likums”. // 18.12.2003. likums. LV, 183 (2948), 30.12.2003. // <http://likumi.lv/doc.php?id=82551> (sk.31.10.2018).

Valsts probācijas dienesta apmācīta amatpersona vai dienesta sertificēts brīvprātīgā darba veicējs.⁵²

Viena no Valsts probācijas dienesta pilnvarām izlīguma tiesību institūta organizēšanas jomā Latvijā ir saistīta ar tiesībām apmācīt starpniekus, kuri organizē un vada izlīguma procesu. Minētās funkcijas vispārējs apraksts ir norādīts 2006.gadā izstrādātajā informatīvajā ziņojumā „Par Valsts probācijas dienesta funkcijas – izlīguma starp cietušo un probācijas klientu ar starpnieka palīdzību – organizēšanu un īstenošanu”.⁵³ Galvenais kritērijs tiesību iegūšanai pildīt starpnieka pienākumus, ir sekmīgi apgūta starpnieka apmācības programma ne mazāk kā 65 stundu apjomā, kura sastāv no trim daļām: teorētiskās – mācību programmas patstāvīga apgūšana un daļība vismaz 3 tematiskajos semināros, praktiskās - jānovada vismaz trīs izlīgumi un jāpiedalās vismaz 2 tematiskajos semināros un sekmīgi nokārtots sertificēšanas pārbaudes darbs.⁵⁴ Visas iepriekšminētās pārbaudes pieņem Valsts probācijas dienesta izveidotā sertificēšanas komisija. Tiesības veikt starpnieka pienākumus tiek piešķirtas uz diviem gadiem ar tiesībām tās pagarināt. Par kandidātu apmācības iziešanai būt par starpnieku izlīgumā var būt probācijas dienestā nodarbināta amatpersona-ierēdnis vai jebkura cita persona – t.s. brīvprātīgā darba veicējs, kura nav saukta pie kriminālatbildības par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir rehabilitēta vai sodāmība viņai ir noņemta (dzēsta), personai ir pietiekamas zināšanas un prasmes izlīguma procesa organizēšanā un vadīšanā, kā arī persona ir saņēmusi Valsts probācijas dienesta izsniegtu sertifikātu.⁵⁵ Citas iespējas kļūt par starpnieku izlīgumā likums neparedz.

Latvijas likumdevējs kandidātiem uz mediatora amatu ir izvirzījis atšķirīgus kvalifikācijas kritērijus. Mediācijas likums paredz, ka Latvijā darbojas divu veidu mediatori: sertificētie mediatori un mediatori. Prasības kandidātiem uz sertificēta mediatora kvalifikāciju ir saistītas ar noteikta vecuma cenza sasniegšanu (vismaz 25 gadi), iepriekšējo izglītību (jābūt vismaz augstākai), valsts valodas zināšanām, apmācības programmas apguvi (vismaz

⁵² Ministru kabineta noteikumi Nr.346 „Kārtība, kādā apmāca un sertificē brīvprātīgā darba veicējus izlīguma procesa organizēšanai un vadīšanai”. // 19.06.2018. Ministru kabineta noteikumi Nr.346. LV, 133 (6219), 05.07.2018. // <https://likumi.lv/ta/id/300143> (sk. 27.09.2018.)

⁵³ Informatīvais ziņojums "Par Valsts probācijas dienesta funkcijas – izlīguma starp cietušo un probācijas klientu ar starpnieka palīdzību – organizēšanu un īstenošanu" // http://www.tap.mk.gov.lv/doc/.../tmzino_030406_prob.doc (sk.31.10.2018).

⁵⁴ Ministru kabineta noteikumi Nr.346 „Kārtība, kādā apmāca un sertificē brīvprātīgā darba veicējus izlīguma procesa organizēšanai un vadīšanai”. // 19.06.2018. Ministru kabineta noteikumi Nr.346. LV, 133 (6219), 05.07.2018. // <https://likumi.lv/ta/id/300143> (sk.27.09.2018.)

⁵⁵ Latvijas Republikas likums „Valsts probācijas dienesta likums”. // 18.12.2003. likums. LV, 183 (2948), 30.12.2003. // <http://likumi.lv/doc.php?id=82551> (sk.31.10.2018).

30 stundu apjomā) un gala pārbaudījuma nokārtošanu, prasības par sodamības neesamību. Sertificētā mediatora sertifikāts tiek izsniegts uz 5 gadiem ar tiesībām to pagarināt.⁵⁶ Sertificēto mediatoru kvalifikācijas prasību noteikšanā tiek prezumēts, ka valstī ir jābūt pārlicēbai par minēto speciālistu augsto profesionalitāti.⁵⁷ Vienlaikus Latvijas normatīvo aktu sistēma neliedz iegūt mediatora diplomu tādām personām, kuras neatbilst iepriekš minētām sertificēto mediatoru prasībām. Minēto speciālistu kompetence valstiskajā līmenī netiek garantēta. Savās tiesībās mediatori gandrīz pilnībā pildīdzināmi sertificētajiem mediatoriem. Tomēr tiesas ieteiktās mediācijas gadījumā sertificētajiem mediatoriem ir priekšrocības.⁵⁸

Ministru kabineta 2010.gada 6.maija rīkojums Nr.253 "Par Pasākumu plānu koncepcijas ""Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā" īstenošanai (2010.-2012.gadam)" paredz četrus mediācijas modeļus: 1) tīrā mediācija; 2) tiesas atvasinātā mediācija; 3) tiesas mediācija; 4) integrētā mediācija.⁵⁹

Mediācijas piemērošanā krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas procesā ar juridiski saistošām sekām (izlīgumā) ir iesaistīti sekojoši subjekti: konflikta puses, Valsts probācijas dienesta starpnieks, Valsts probācijas dienests, procesa virzītājs, citas personas.

Konflikta puses. Apzīmē ar terminiem cietušais un vainīgais. Cietušajam kā krimināltiesiskā konflikta vājākai pusei ir tiesības izlīgt ar personu, kura radījis viņam kaitējumu. Vainīgai personai ir izvirzīts nosacījums, lai tā varētu piedalīties mediācijas procesā un noslēgt izlīgumu ar juridiski saistošām sekām, tai pēdējā gada laikā nav jābūt atbrīvotai no kriminālatbildības par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, noslēdzot izlīgumu. Papildus tam, vainīgās personas izdarītajam noziegumam nav jābūt saistītām ar cilvēka nāvi (Krimināllikuma 58.panta 2.daļa). Vainīgai personai ir nepieciešams atzīt faktus, kas attiecas uz viņas izdarīto krimināltiesisko pārkāpumu, kā arī ir nepieciešams atzīt pašu nozieguma izdarīšanas faktu (Ministru kabineta 2018.gada 19.jūnija noteikumi Nr.347 „Izlīguma procesa noteikumi”, 3.punkts).

⁵⁶ Ministru kabineta noteikumi Nr.433 „Mediatoru sertifikācijas un atestācijas kārtība”. // 05.08.2014. Ministru kabineta noteikumi Nr.433. LV, 156 (5216), 11.08.2014. // <http://likumi.lv/ta/id/268136-mediatoru-sertifikācijas-un-atestācijas-kārta> (sk.31.10.2018).

⁵⁷ Luksa M. Izstrādāta kārtība, kā kļūt par sertificētu mediatoru. // <http://m.lvportals.lv/likumi-prakse.php?id=264362> (sk.31.10.2018).

⁵⁸ Tiks pasniegti pirmie mediatoru sertifikāti. // <http://www.juristavards.lv/zinas/265475-tiks-pasniegti-pirmie-mediatoru-sertifikati/> (sk.31.10.2018).

⁵⁹ Ministru kabineta 2010.gada 6.maijā rīkojums Nr.253 "Par Pasākumu plānu koncepcijas ""Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā" īstenošanai (2010.-2012.gadam)". // <http://likumi.lv/doc.php?id=209372> (sk.31.10.2018).

Valsts probācijas dienesta starpnieks saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 381.panta pirmo daļu veicina cietušā un vainīgā izlīgumu. Iesaistāms izlīguma procesā pēc procesa virzītāja iniciatīvas, bet, ja vainīgā persona ir nepilngadīga, tad starpnieks iesaistāms obligāti (Kriminālprocesa likuma 381.panta otrā daļa). Starpnieka pienākumus var pildīt Valsts probācijas dienesta amatpersona vai no malas piesaistīts speciālists, kuru apzīmē ar terminu „Brīvprātīgā darba veicējs” (Valsts probācijas dienesta likuma 1.panta 8.punkts; Ministru kabineta 2018.gada 19.jūnija noteikumi Nr.347 „Izlīguma procesa noteikumi”, 6.punkts). Ja starpnieka pienākumus pilda brīvprātīgā darba veicējs, tad probācijas dienests ar viņu slēdz līgumu par brīvprātīgo darbu (Valsts probācijas dienesta likuma 23.panta otrās daļas 5.punkts). Līgums paredz, tai skaitā, arī brīvprātīgā darba veicēja tiesības saņemt līgumā noteikto uzdevumu izpildei nepieciešamo informāciju un atbalstu no Valsts probācijas dienesta amatpersonām (Valsts probācijas dienesta likuma 23.¹ panta pirmās daļas 1.punkts). Savukārt atsevišķa līguma noslēgšana ar probācijas dienesta amatpersonu, kas pilda starpnieka pienākumus, nav paredzēta.

Valsts probācijas dienests. Valsts probācijas dienests ir tieslietu ministra pārraudzībā esoša tiesās pārvaldes iestāde, kas īsteno valsts politiku sabiedrības drošības jomā šajā likumā minēto funkciju ietvaros (Valsts probācijas dienesta likuma 4.panta 1.daļa). Promocijas darba ietvaros Valsts probācijas dienesta loma tiek skatīta no izlīguma organizēšanas un vadīšanas skatupunkta. Tāpēc par būtiskākajām probācijas dienesta kompetencēm krimināltiesisko konfliktu izlīguma jomā, autoraprāt, būtu uzskatāmas sekojošas: 1) brīvprātīgā darba veicēju apmācība; 2) procesa virzītāju informēšana par izlīguma procesa mērķiem un tā organizēšanas un vadīšanas iespējām; 3) informācijas sniegšanas sabiedrībai par izlīguma procesa mērķiem un tā organizēšanas un vadīšanas iespējām; 4) valsts, pašvaldības un sabiedrisko organizāciju pārstāvju piesaiste izlīguma procesa mērķa sasniegšanai (Valsts probācijas dienesta likuma 13.panta otrā daļa). Valsts probācijas dienesta darbības izlīguma organizēšanas jomā sākas no tā momenta, kad probācijas dienestā ir saņemts attiecīgs procesa virzītāja, tiesneša, iesaistītās puses vai tās likumiskā pārstāvja rakstisks pieprasījums, ierosinājums vai iesniegums (Ministru kabineta 2018.gada 19.jūnija noteikumi Nr.347 „Izlīguma procesa noteikumi” 5.punkts; Kriminālprocesa likuma 381.panta otrā daļa). Izlīguma organizēšanas uzsākšana pēc savas iniciatīvas Valsts probācijas dienestam nav paredzēta.

Procesa virzītājs. Pie procesa virzītājiem, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 27.panta otro daļu, pieskaita izmeklētāju, prokuroru un tiesu. Procesa virzītāja Kriminālprocesa likumā paredzētās kompetences izlīguma piemērošanas jomā ir saistītas ar: 1) Valsts probācijas dienesta informēšanu par izlīguma piemērošanas iespējām; 2) kriminālprocesa izbeigšanu vai kriminālprocesa neuzsākšanu, ja ir konstatēts cietušā un vainīga izlīgums konfliktos, lietvedība kuros tiek uzsākta pēc cietušās personas pieteikuma; 3) lēmuma pieņemšanu izbeigt vai neizbeigt jau uzsākto kriminālprocesu, ja pušu

izlīgums ir konstatēts tādos krimināltiesiskos konfliktos, kurus var pieskaitīt pie kriminālpārkāpumiem vai mazāk smagiem noziegumiem; 4) izlīguma piemērošanas apstākļu pārbaudi un analīzi, izlīguma dokumentācijas savākšanu.

Citas personas. Pie citām personām autors pieskaita strīda pušu pārstāvjus, Bāriņtiesu un trešās personas. Minēto subjektu kompetences krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā, noslēdzot izlīgumu, var iedalīt šādās grupās: 1) cietušā vai vainīgās personas pārstāvēšana; 2) atbalsta sniegšana konflikta pusēm; 3) konflikta pušu informēšana par izlīguma noslēgšanas iespējām.

Secinājumi

Mediācijas jēdziena krimināltiesisko konfliktu izšķiršanas jomā pareizai formulēšanai ir nepieciešams nodefinēt un ņemt vērā visas pazīmes, kas atspoguļo jēdziena kvalitatīvās īpašības. Turklāt mediācijas jēdziena definēšana publisko tiesību jomā palīdz atklāt jēdziena saturu, definīcijā uzsverot jēdziena vispārējās un sevišķās pazīmes. Minētais palīdz nošķirt pētamo jēdzienu no pārējiem līdzīgiem jēdzieniem un izdarīt secinājumus par tā īpašo vietu saturiski līdzīgu jēdzienu kopā.

Latvijas likumdevējs kandidātiem uz mediatora amatu ir izvirzījis atšķirīgus kvalifikācijas kritērijus. Mediācijas likums paredz, ka Latvijā darbojas divu veidu mediatori: sertificētie mediatori un mediatori.

Mediācijas piemērošanā krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas procesā ar juridiski saistošām sekām (izlīgumā) ir iesaistītas konflikta puses, Valsts probācijas dienesta starpnieks, Valsts probācijas dienests, procesa virzītājs un citas personas. Šo subjektu kompetences ir noteiktas normatīvajos aktos. Neskatoties uz juridisku regulējumu, autors pievērš uzmanību vairākiem normatīvā rakstura ierobežojumiem, kas kavē mediācijas institūta pozīciju nostiprināšanu kā krimināltiesībās, tā arī civiltiesībās.

4. Mediācijas piemērošanas faktiskais stāvoklis krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā

Mediācija kā parādība, kuru izmanto vairākās dzīves jomās, ir grūti izmērāma. Mediācijas izmantošanas līmeņa noteikšana krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā ir vieglāk īstenojama. Mediācijas izmantošanas reālā stāvokļa noteikšanai svarīga ir izpētes metodoloģijas izvēle.

Pašlaik nav izstrādāta metodoloģija, kas ļautu objektīvi un neapšaubami noteikt mediācijas izmantošanas kopējo līmeni valstī, tāpēc autors piedāvā izziņāt mediācijas izmantošanas līmeni publisko tiesību jomā pastarpināti, izmantojot visas pieejamās metodes:

1) Tiesu statistikas analīze;

2) Mediācijas izmantošanas starptautisko indikatoru analīze. Promocijas darbā ir analizēti šādi ar mediācijas izmantošanas izpēti saistīti avoti:

a) Eiropas Komisijas Ikgadējie Ziņojumi par ES Pamattiesību hartas piemērošanu (*European Commission's Annual Report Of The Implementation of EU Charter of Fundamental Rights*);

b) Eiropas Savienības Eurobarometru ziņojumi (*EU Eurobarometer reports*);

c) Eiropas Tiesiskuma Efektivitātes Komisijas ziņojumi. Eiropas tiesību sistēmu novērtējums. (*The European Commission for the Efficiency of Justice. Evaluation of European Judicial Systems (CEPEJ). Reports*);

d) Ziņojums par direktīvas par mediācijas ieviešanu dalībvalstīs, tās ietekmi uz mediāciju un tās pārņemšanu tiesās 2011/2026 (INI) (*Report on the implementation of the directive on mediation in the Member States, its impact on mediation and its take-up by the courts 2011/2026 (INI)*);

3) Socioloģiskā metode;

4) Diskursa analīzes metode;

5) Preses analīze.

Katrai no norādītajām metodēm ir savas priekšrocības un savi trūkumi:

1. Tiesu statistikas analīze – no metodes priekšrocībām norādāma vieglā pieejamība, objektīvā ticamība, iespēja iepazīties ar vēsturiskiem datiem; trūkumi – atspoguļo tikai oficiālās mediācijas izmantošanas gadījumus.
2. Mediācijas izmantošanas starptautisko indikatoru analīze - no metodes priekšrocībām norādāma minēto indikatoru daudzveidība, universālais raksturs un vieglā pieejamība; trūkumi – parasti pēta attiecīgo parādību kopumā vairāku valstu kontekstā, nevis atsevišķi, ņemot vērā katras valsts tiesību sistēmas īpatnības.
3. Socioloģiskā metode – no metodes priekšrocībām norādāma iespēja atbilstoši respondentu izlasei precīzi noteikt mediācijas izmantošanas izplatību publisko tiesību jomā; trūkumi – respondentu kompetence un viņu atbilžu patiesums, liels cilvēkresursu apjoms, organizējot un vadot socioloģiskās aptaujas, iegūtie dati ir lokāli un neatspoguļo reālo situāciju pasaules mērogā.

Socioloģiskās metodes ietvaros mediācijas izmantošanas līmeņa noteikšanai krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā tika izmatoti trīs instrumenti:

- Ekspertu intervēšana. Tika sastādītas strukturētas intervijas ekspertiem. Kā eksperti tika pieaicināti indivīdi, kas ir saistīti ar mediācijas procesa izmantošanu krimināltiesisko konfliktu izbeigšanai: Valsts probācijas dienesta starpnieki, prokurori, zvērināti advokāti, tiesneši. Ekspertu kopējais skaits – 12. Strukturēto interviju mērķis bija uzzināt ekspertu viedokli attiecībā uz mediācijas izmantošanas izplatību krimināltiesisko konfliktu noregulēšanā.
 - Policijas amatpersonu aptaujas. Izlasi veidoja Valsts policijas amatpersonas, kuras pirmās saskarās ar krimināltiesisko konfliktu rezultātiem. Aptaujāto Valsts policijas amatpersonu kopējais skaits – 100. Valsts policijas amatpersonu anketēšana ir ļāvusi noskaidrot patiesos (tai skaitā latentos) mediācijas izmantošanas apmērus krimināltiesisko konfliktu noregulēšanā un piedāvāt attiecīgus risinājumus mediācijas procesa popuparizēšanai.
 - Iedzīvotāju aptaujas. Iedzīvotāju izlasi veidoja 1000 respondenti. Atbilstoši anketēšanas rezultātiem, mediācijas izmantošanas līmenis krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā ir lielāks, nekā to parāda oficiālā statistika. Latvijas iedzīvotāji bieži piedalās mediācijas procesā, to īpaši neapzinoties.
4. Diskursa analīzes metode - no metodes priekšrocībām norādāma iespēja precīzāk uzzināt attiecīgas valsts un tās sabiedrības attieksmi pret mediāciju; trūkumi – apspriešana būs lokāla, rezultātā iegūtiem datiem nebūs lielas ticamības pakāpes.
 5. Preses analīze – no metodes priekšrocībām norādāma iespēja uzzināt konkrēta indivīda, sabiedrības un valsts attieksmi pret mediāciju; trūkumi – tendenciozi raksti, fiktīvu materiālu izmantošana.
 6. Citas metodes – attiecīgie trūkumi un priekšrocības ir atkarīgi no izvēlētās metodes.

Secinājumi

Promocijas darba autora veiktie empīriskie pētījumi (intervijas ar ekspertiem, iedzīvotāju anketēšana, Valsts policijas amatpersonu aptauja) ļauj iegūt relatīvi objektīvu, konsolidētu sabiedrības viedokli par mediācijas popularitāti sabiedrībā, izpratni par tās būtību un saturu, un gatavību to pielietot ikdienas konfliktu risinājumos.

Kvalificētie respondenti (eksperti un Valsts policijas amatpersonas) sniedz diezgan līdzīgu skatījumu uz pētamo problēmu. Policijas iecirkņa inspektoru viedokļa prezentācijai raksturīgs ir tas, ka ikdienas darbā viņi diezgan bieži saskartas ar tā saucamo neformālo mediāciju, kad krimināltiesiskais strīds starp cietušo un vainīgo tiek atrisināts līdz notikuma oficiālajai reģistrācijai. No

vienas puses, tas ļauj panākt konflikta risinājumu arī gadījumos, kad Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma normas to nepieļauj. Taču, no otras puses, tas neļauj fiksēt policijas amatpersonu paveikto darbu un zināmu intelekta un gribas piepūli konflikta atrisināšanā, tādējādi dokumentāli neapliecinot iecirkņa inspektora faktisko darbu, un nemotivē policijas darbiniekus uz šādu soli.

Eksperti pārsvarā saskaras ar situācijām, kuras ir atspoguļotas oficiālajā statistikā, un sniedz savu viedokli atbilstoši pieejamai informācijai. Viņu viedokļi korelē savā starpā un norāda uz to, ka kriminālā justīcija Latvijā nav pietiekami efektīva, bet krimināltiesisko strīdu alternatīvu risināšanu nopietni ierobežo esošais tiesiskais regulējums un sabiedrības vājā informētība par alternatīvām strīdu risināšanas metodēm.

Iedzīvotāju aptauju rezultāti norāda uz viņu gatavību risināt krimināltiesiskos konfliktus ar alternatīvo metožu palīdzību, kā arī par vājajām zināšanām par mediācijas būtību un saturu. Tieši iedzīvotāju gatavību risināt savus krimināltiesiskos konfliktus ar alternatīvo metožu palīdzību un viņu viedokli par mediācijas subjekta īpašībām var uzskatīt par iedzīvotāju aptaujas galveno ieguvumu. Kopumā aptauju rezultātā iegūtais konsolidētais iedzīvotāju viedoklis par starpnieka pakalpojumu izmantošanu krimināltiesisko strīdu noregulēšanā diezgan stipri korelē ar Eirobarometra un citu starptautisko indikatoru rādītājiem, kaut gan ir arī dažas atšķirības, kuras norāda uz Eirobarometra aptauju validitātes līmeni.

Nobeigums

Promocijas darba ietvaros tika veikta mediācijas institūta izveides un attīstības analīze. Tika izpētīta mediācijas funkcionālā un institucionālā sistēma Latvijā un ārvalstīs, mediācijas institūta attīstības perspektīvas, problēmas un to iespējamie risinājumi.

Promocijas darba ietvaros veiktā pētījuma novitāti nosaka tas, ka kompleksa mediācijas institūta darbības analīze Latvijā promocijas darba vai monogrāfijas līmenī tiek veikta pirmo reizi. Kompleksi promocijas darba rakstura un monogrāfiskie problēmas pētījumi agrāk netika veikti. Pārsvarā Latvijas juridiskajā literatūrā mediācijas elementi tika pētīti atsevišķi, atrauti viens no otra. Mediācijas institucionālā sistēma vispār netika pētīta. Pētījuma gaitā iegūto rezultātu novitāti nosaka tas, ka:

- Tika zinātniski pamatota Latvijas kriminālās justīcijas pārorientēšanas no represīva uz efektīvu un racionālo procesu nepieciešamība;
- No autora pozīcijas izanalizēta mediācijas institūta būtība un saturs;
- Identificētas mediācijas institūta attīstības īpatnības un problēmas Latvijā un ārvalstīs;
- Identificēti mūsdienīgie paņēmieni un metodes darbā ar krimināltiesiskā konflikta pusēm;
- Atklātas mediācijas tiesiskās, funkcionālās un organizatoriskās īpatnības Latvijā un ārvalstīs;
- Tipoloģizējot mediāciju krimināltiesisko strīdu izšķiršanas jomā, tika izstrādāti kritēriji, kas ļauj loģiski klasificēt dažādus mediācijas veidus;
- Noskaidroti mediācijas efektivitāti ietekmējošie faktori;
- Izstrādāti priekšlikumi mediāciju regulējošo normatīvo aktu pilnveidošanai, organizatorisko un personāla attīstības jautājumu risināšanai, tiesību aizsardzības iestāžu praktiskās darbības efektivitātes paaugstināšanai kriminālās justīcijas jomā.

Pētījumā ir sniegta izsmeļoša atbilde uz visiem pētījuma jautājumiem un ir sasniegts promocijas darba mērķis – autors ir sagatavojis zinātnisku pamatojumu mediācijas institūta attīstībai un problēmsituāciju novēršanai normatīvo aktu grozījumu veidā.

Aizstāvēšanai tiek izvirzītas sekojošas tēzes:

- 1) Analizējot vairāku valstu autoru koncepcijas par mediāciju, tika konstatēts, ka starp tām nav saturiska rakstura pretrunu, un lielākoties autori saista mediācijas procedūru ar tās loģisko rezultātu – samierināšanos vai izlīgumu, kas ir sevišķi svarīgi konkrētajam pētījumam. Terminu dažādība varētu būt izskaidrojama ar lingvistiskām īpatnībām, jo, piemēram, angļu valodā vārdam „mediācija”, atšķirībā no latviešu valodas, nav nepieciešams skaidrojums un šī jēdziena nozīme var izskatīties

pašsaprotama. Pētot šo fenomenu no cita skatu punkta, var nonākt arī pie tāda atzinuma, ka pragmatiskie eiropieši koncentrē savu uzmanību nevis uz kādas parādības formu, bet gan tās saturu. Piemēram, 2004.gada 2.jūlijā pieņemtā Eiropas Mediatoru rīcības kodeksa preambula nosaka, ka mediācija ir strukturēts process, neatkarīgi no tā, kā tas būtu nosaukts vai minēts, kurā divas vai vairākas strīdā iesaistītās puses pašas brīvprātīgi cenšas vienoties par izlīgumu ar trešās puses (mediatora) palīdzību.

- 2) Mediācijas izplatības līmenis Latvijas Republikas iekšējā tiesību sistēmā ir saistīts ar nacionālās tiesību sistēmas unifikāciju ar Eiropas Savienības tiesību normām, kā arī ar ārvalstu pozitīvās pieredzes pārņemšanas iespējām. Analizējot mediācijas izmantošanas iespējas vēsturiskajā skatījumā, var secināt, ka atsevišķi mediācijas elementi Latvijas Republikas teritorijā radās jau 13.-16.gadsimtā. Jāatzīst, ka kultūrvēsturisku tradīciju trūkums mediācijas piemērošanas jomā Latvijā nopietni bremsēja šā institūta attīstību.
- 3) Mediācijas mehānismu var definēt kā secīgu mediācijas procesa elementu kopumu, kas ir nepieciešams, lai tiesību subjekti – fiziskās personas varētu piedalīties mediācijas procesā, piesaistot kā mediatoru neatkarīgu trešo personu un tā rezultātā vienoties par esošā konflikta izbeigšanas nosacījumiem. Mediācijas procesa elementu kopumu, kas ir nepieciešams tiesību subjektu ātrākam un efektīvākam strīda noregulējumam, nosacīti var iedalīt trijās grupās: darbības līdz mediācijas uzsākšanai; mediācijas procesa īstenošana; darbības pēc mediācijas procesa īstenošanas. Mediācijas procesa metodoloģiskās bāzes izstrāde Latvijas Republikā ir tikai sākumstadijā, kas nozīmē, ka tam ir liels attīstības potenciāls. Attiecībā uz krimināltiesiskā konflikta izpratnes skaidrojumu, angļu-sakšu tiesībās doktrinālā līmenī noziedzīgas rīcības norobežošanai no nenoziedzīgas tiek izmantots personas noziedzīgā stāvokļa kritērijs, kas jau pēc savas būtības ir tuvāk kriminoloģiskajam krimināltiesiskā konflikta definējumam. Tas savukārt ļauj skatīt krimināltiesisko konfliktu līdzīgi civiltiesiskajam. Mediācijas aspektā tam ir noteicoša nozīme, jo pretējā gadījumā nav pieļaujama trešo personu iejaukšanās valsts un indivīda attiecībās.
- 4) Loģiski strukturēta un pārdomāta mediācijas tipoloģizācija palīdz mediācijas pareizas izpratnes veidošanai. Jāatzīmē, ka lielākā daļa darbā analizēto autoru labākajā gadījumā mediācijas tipoloģizācijai izmanto vienu kritēriju, savukārt pārējo autoru praktizētajam iedalījumam vispār nepiemīt sistēmiskums, jo viņi mehāniski saliek vienā virknē dažādus mediācijas tipus, vispār

nenecētos tos sistematizēt pēc noteiktiem kritērijiem. Tipoloģizējot mediāciju krimināltiesisko strīdu izšķiršanas jomā, šā pētījuma autors piedāvā izmantot vairākus paša izstrādātus kritērijus, kas ļauj loģiski klasificēt dažādus mediācijas veidus.

- 5) Mediācijas piemērošanas perspektīvas krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā ir cieši saistītas ar izlīguma tiesību institūtu. Vērtējot Krimināllikumu, kas paredz izlīguma piemērošanas priekšnosacījumus, promocijas darba autors identificēja tiesību normas, kas ierobežo izlīguma piemērošanu krimināltiesisko konfliktu noregulēšanas jomā. Izlīguma piemērošana atbilstoši Krimināllikuma 58.panta otrajai daļai, ir iespējama tikai kriminālpārkāpumos vai mazāk smagos noziegumos, izņemot noziedzīgus nodarījumus, kuru rezultātā iestājusies cilvēka nāve. Papildus tam, Krimināllikuma 58.panta otrā daļa izvirza prasības pret pārkāpēja iepriekšējo izlīgumu noslēgšanas vēsturi: pēdējā gada laikā nav slēgts izlīgumus par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Papildus tam, Krimināllikuma 58.panta otrās daļas dispozitivāte paredz teorētisku situāciju, ka izlīguma panākšanas fakts, neskatoties uz krimināltiesiskā konflikta atbilstību Krimināllikuma 58.panta otrajā daļā paredzētajiem kritērijiem, netiek uzskatīts par pamatu kriminālprocesa izbeigšanai. Situācijās, kad izlīgums tiek panākts tādos krimināltiesiskos konfliktos, kas neatbilst Krimināllikuma 58.panta otrajā daļā noteiktajiem krimināltiesisko konfliktu kritērijiem, Krimināllikums neparedz nekādas juridiskās sekas no izlīguma fakta.
- 6) Vērtējot Kriminālprocesa likumu, ir konstatējams, ka Kriminālprocesa likuma 379.panta pirmās daļas 2.punkta formulējums ierobežo mediācijas piemērošanu. Izlīguma piemērošanas faktam jādod cerību strīda pusēm gaidīt, ka viņu konflikta alternatīvais noregulējums ietekmēs valsts veiktā kriminālprocesa gaitu. Kriminālprocesa likuma 379.panta pirmās daļas 2.punkta dispozitīvais formulējums dod pamatu procesa virzītājam neņem vērā cietušā un vainīgā izlīgumu un turpināt uzsāktu kriminālprocesu. Vienotu kritēriju neesamība izlīguma fakta atzīšanai norāda uz šāda lēmuma pieņemšanas subjektivitāti, kas nav pieņemami.
- 7) Analizējot Kriminālprocesa likuma 379.panta pirmās daļas 2.punktā paredzētās krimināltiesisko konfliktu kategorijas, kurās ir iespējams izmantot izlīgumu, kritiski vērtējams ierobežojošs noteikums par kriminālpārkāpumiem un mazāk smagiem noziegumiem. Ņemot par pamatu ideju, ka kriminālprocesā ir nepieciešams paplašināt to pantu skaitu, par kuriem krimināllietu

var ierosināt tikai saskaņā ar cietušā gribu, bet izbeigt iespējams ar izlīgumu starp cietušo un nozieguma subjektu, ir apsverams jautājums par izlīgumam pakļauto krimināltiesisko konfliktu uzskaitījuma paplašināšanu. Izvērtējot izlīgumu statistiku, var secināt, ka krimināltiesisko konfliktu uzskaitījuma paplašināšanas loģiskais solis nozīmētu atļaut izmantot izlīgumu smagajos noziegumos, kas faktiski veido 29% no visām izlīguma lietām, paredzot kriminālprocesa izbeigšanu un vainīgās personas atbrīvošanu no kriminālatbildības. Respektējot cietušā intereses, jāizvirza papildus prasības šādu krimināltiesisko konfliktu izskatīšanā. Par tādām prasībām var būt nosacījums, ka smaga nozieguma izdarīšanas rezultātā nav jāiestājas cietušās personas nāvei vai citām smagām sekām. Uzskatīt to par atkāpšanos no tiesiskuma nodrošināšanas kriminālprocesā nav nekāda pamata, jo pašlaik Latvijas kriminālprocesā jau darbojas pēc savas būtības līdzīgs institūts - prokurora vienošanās ar apsūdzēto par vainas atzīšanu un piemērojamo sodu (KPL 38.nodaļa "Vienošanās piemērošana pirmstiesas kriminālprocesā"). Prokurors šajā gadījumā pārstāv valsti un sargā publiskās intereses, taču šajā situācijā lietā var būt arī cietušais – privātpersona, kura intereses faktiski netiek ņemtas vērā. Viņam ir iespējas izteikt savu viedokli par šādu apsūdzības un aizstāvības vienošanos, kuram nav nekādu juridisku seku. No racionalitātes apsvērumiem, tas ir pragmatisks risinājums situācijai, kad prokuroram ir šaubas par iespējām tiesā pierādīt apsūdzētā vainu, savukārt apsūdzētais, apzinoties savu vainu, baidās no bargāka soda, nekā to vienošanās procesā piedāvā prokurors. Tai pašā laikā, no juridiskā viedokļa, šis institūts veido dažādu tiesību sistēmu elementu eklektisku konglomerātu, kuru romāņu-ģermāņu tiesībās var uzskatīt par absolūti nepieņemamu svešķermeni. Turklāt pati šāda vienošanās pēc būtības var tikt uzskatīta par apsūdzētā izlīgumu ar valsti ar noteiktām juridiskām sekām. Bez tam, šis process neizslēdz neformālās mediācijas piemērošanu, kuru faktiski šajā gadījumā diezgan bieži īsteno zvērināts advokāts.

- 8) Vērtējot Ministru kabineta 2018.gada 19.jūnija noteikumus Nr.347 „Izlīguma procesa noteikumi”, jāpievērš uzmanība 7.punktā ietvertajam ierobežojumam brīvprātīgā darba veicējam, kas nav Valsts probācijas dienesta amatpersona, viena gada laikā organizēt ne vairāk kā 20 izlīgumus. Šī norma satur pārmērīgi ierobežojošus nosacījumus starpniekiem, kuri ir brīvprātīgā darba veicēji. Diskriminējošās juridiskās reglamentācijas novēršanai ir nepieciešams izslēgt ierobežojumu brīvprātīgā darba veicējiem, kuri organizē izlīguma procesu un

vienlaikus netiek nodarbināti Valsts probācijas dienestā, organizēt un vadīt noteiktu izlīgumu skaitu gada ietvaros. Pašreizējā situācija mākslīgi rada priekšrocības Valsts probācijas dienesta amatpersonām, kas vienlaikus pilda Valsts probācijas dienesta starpnieka funkcijas. Nav izslēgta tādas situācijas izveide, kad strīda puses, kas izvēlēšies par starpnieku izlīgumam speciālistu, kas nav Valsts probācijas dienesta amatpersona, būs spiestas meklēt citu, iespējams, mazāk kvalificētu speciālistu tikai tāpēc, ka brīvprātīgā darba veicējs būs iztērējis savu izlīgumu limitu. Izlīguma piemērošanas perspektīvu attīstībai minēto ierobežojošo nosacījumu nepieciešams izslēgt, dodot iespēju krimināltiesiskā konflikta pusēm patstāvīgi lemt, pie kāda speciālista griezties ar mērķi alternatīvi noregulēt savu konfliktu.

- 9) Vērtējot Ministru kabineta 2018.gada 19.jūnija noteikumus Nr.346 „Kārtība, kādā apmāca un sertificē brīvprātīgā darba veicējus izlīguma procesa organizēšanai un vadīšanai”, kritiski vērtējams 24.4.apakšpunktā ietvertais nosacījums par vismaz 6 izlīgumu vadīšanu, kas dod pamatu pretendēt uz starpnieka – brīvprātīgā darba veicēja sertifikāta darbības pagarināšanu. Minētais nosacījums ierobežo brīvprātīgā darba veicēju izglītošanas iespējas un netiešā veidā paredz diskriminējošus nosacījumus tiem Valsts probācijas dienesta starpniekiem, kuri nav Valsts probācijas dienesta amatpersonas. Netieši diskriminējoši nosacījumi izpaužas apstākļi, ka brīvprātīgā darba veicēji, kuri nav Valsts probācijas dienesta amatpersonas, nereti izlīgumu organizēšanu un vadīšanu uzskata par papilddarbu. Tāpēc, atšķirībā no Valsts probācijas dienesta amatpersonām, kuriem ir starpnieka sertifikāts, viņi nevar visu savu darba laiku veltīt izlīgumu organizēšanai un vadīšanai.
- 10) Empīriskā pētījuma ietvaros iegūtie ekspertu viedokļi korelē savā starpā un norāda uz to, ka kriminālā justīcija Latvijā nav pietiekami efektīva, bet alternatīvo krimināltiesisko strīdu risināšanu nopietni ierobežo esošais tiesiskais regulējums un sabiedrības vājā informētība par alternatīvām strīdu risināšanas metodēm. Iedzīvotāju aptauju rezultāti norāda uz viņu gatavību risināt krimināltiesiskos konfliktus ar alternatīvo metožu palīdzību, kā arī par vājajām zināšanām par mediācijas būtību un saturu.
- 11) Mediācijas ieviešanas un piemērošanas politikas perspektīvu novērtēšanai jāatzīmē, ka 1999.gada 15.septembra Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācijas par mediāciju

krimināllietās R (99) 19⁶⁰ preambula nosaka, ka jebkurai noziedzīga nodarījumā cietušai personai ir likumiskas intereses piedalīties viņam nodarītā kaitējuma negatīvo juridisko seku noteikšanā vainīgai personai, veidot dialogu ar vainīgo personu, saņemot no vainīgā atvainošanos un nodarītā kaitējuma atlīdzinājumu. Eiropas Padomes dalībvalstu likumdošanai ir nepieciešams veicināt mediācijas piemērošanu krimināllietās. Vienlaikus Eiropas Padomes dalībvalstīm ir nepieciešams izstrādāt noteikumus, kas reglamentē mediācijas izmantošanu krimināllietās. Turklāt ES institūcijas nekādā veidā nemēģina sašaurināt mediācijas iespējas, norādot uz konkrētām mediācijas piemērošanas jomām. Tāda nostāja ir pietiekami raksturīga ES institūcijām, un atstāj iespējas dalībvalstīm radoši risināt dažāda rakstura problēmas, piedāvājot kreatīvus risinājumus, kas vēlāk varētu tikt izmantoti visā Eiropas Savienības teritorijā.

Uz šo brīdi Latvijā nav juridiski nostiprināti divi perspektīvi mediācijas modeļi – tiesu mediācija un integrētā mediācija. Mediācijas modeļu juridiskā nostiprinājuma pasākumi krimināltiesisko konfliktu noregulēšanai Latvijā ir jāsaista ar grozījumu izdarīšanu Kriminālprocesa likuma 48. un 381.pantā.

Mediācijas institūta darbības efektivitātes paaugstināšanai un tuvināšanai starptautiskajiem standartiem, autors piedāvā izdarīt **sekojošus grozījumus** Latvijas normatīvajos aktos:

1. Izdarīt grozījumu Krimināllikuma 58.panta otrajā daļā, izsakot to šādā redakcijā:
 - (2) Personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu, mazāk smagu noziegumu vai smagu noziegumu, izņemot noziedzīgus nodarījumus, kuru rezultātā iestājusies cilvēka nāve, var atbrīvot no kriminālatbildības, ja ir izlīgums ar cietušo vai viņa pārstāvi un persona pēdējā gada laikā nav tikusi atbrīvota no kriminālatbildības par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, noslēdzot izlīgumu, un pilnīgi novērsusi ar izdarīto noziedzīgo nodarījumu radīto kaitējumu vai atlīdzinājusi nodarīto zaudējumu.
2. Izdarīt grozījumu Krimināllikuma 47.panta pirmajā daļā, papildinot to ar 8.punktu šādā redakcijā:

⁶⁰ Recommendation No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters (Adopted by the Committee of Ministers on 15 September 1999 at the 679th meeting of the Ministers=92 Deputies). // http://www.restorativejustice.org/legislative-assembly/15statutes-cases-regulations-and-recommendations-from-national-regional-and-intergovernmental-bodies/copy_of_europe/r99 (sk.01.11.2018).

- (1) Par atbildību mīkstinošiem atzīstami šādi apstākļi:
8) noziedzīgā nodarījuma izdarītājs noslēdza izlīgumu ar cietušo.
3. Izdarīt grozījumu Kriminālprocesa likuma 381.panta otrajā daļā, izsakot to šādā redakcijā:
(2) Procesa virzītājs, konstatējot, ka kriminālprocesā ir iespējams izlīgums un ir lietderīgi iesaistīt starpnieku, par to informē Valsts probācijas dienestu un uzliek par pienākumu strīda pusēm piedalīties izlīgumā.
4. Izdarīt grozījumu Kriminālprocesa likuma 48.panta otrajā daļā, papildinot to ar 7.punktu šādā redakcijā:
(2) Savu funkciju izpildei tiesa:
7) organizē un vada cietušā un personas, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, izlīgumu.
5. Izdarīt grozījumu Kriminālprocesa likuma 379.panta pirmās daļas 2.punktā, izsakot to šādā redakcijā:
2) persona, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu, mazāk smagu noziegumu vai smagu noziegumu, ir izlīgusi ar cietušo vai viņa pārstāvi Krimināllikumā noteiktajos gadījumos;
6. Izdarīt grozījumu Ministru kabineta 2018.gada 19.jūnija noteikumos Nr.346 „Kārtība, kādā apmāca un sertificē brīvprātīgā darba veicējus izlīguma procesa organizēšanai un vadīšanai”, izslēdzot no tiem 24.4.apakšpunktu;
7. Izdarīt grozījumu Ministru kabineta 2018.gada 19.jūnija noteikumos Nr.347 „Izlīguma procesa noteikumi”, izslēdzot no tiem 7.punktu.

Izmantoto informācijas avotu saraksts

Normatīvie akti

1. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters. // <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0052&from=EN>
2. Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:EN:PDF>
3. European Commission's European Code of Conduct for Mediators. // http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lv.pdf
4. Latvijas Republikas likums "Mediācijas likums". // 22.05.2014. likums. LV, 108 (5168), 04.06.2014. // <http://likumi.lv/doc.php?id=266615>
5. Latvijas Republikas likums „Valsts probācijas dienesta likums”. // 18.12.2003. likums. LV, 183 (2948), 30.12.2003. // <http://likumi.lv/doc.php?id=82551>
6. Recommendation No. R (81) 7 of the Committee of Ministers to member States On Measures Facilitating Access To Justice (Adopted by the Committee of Ministers on 14 May 1981 at its 68th Session). // <http://www.euromed-justice.eu/document/coe-1981-recommendation-n%C2%BA-r-81-7-committee-ministers-member-states-measures-facilitating>
7. Ministru kabineta noteikumi Nr.346 „Kārtība, kādā apmāca un sertificē brīvprātīgā darba veicējus izlīguma procesa organizēšanai un vadīšanai”. // 19.06.2018. Ministru kabineta noteikumi Nr.346. LV, 133 (6219), 05.07.2018. // <https://likumi.lv/ta/id/300143>
8. Ministru kabineta noteikumi Nr.433 „Mediatoru sertifikācijas un atestācijas kārtība”. // 05.08.2014. Ministru kabineta noteikumi Nr.433. LV, 156 (5216), 11.08.2014. // <http://likumi.lv/ta/id/268136> mediatoru-sertifikācijas-un-atestācijas-kartiba
9. Ministru kabineta 2010.gada 6.maijā rīkojums Nr.253 "Par Pasākumu plānu koncepcijas ""Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā" īstenošanai (2010.-2012.gadam)". // <http://likumi.lv/doc.php?id=209372>
10. Recommendation No. R (98) 1 of the Committee of Ministers to member States On Family Mediation (Adopted by the Committee of Ministers on 21 January 1998 at the 616th meeting of the Ministers' Deputies). // <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Domenii/Egali>

tate%20de%20sanse/REC%20CMCE%201%201998%20consiliere%20ofamiliala%20-%20en.pdf

11. Recommendation No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters (Adopted by the Committee of Ministers on 15 September 1999 at the 679th meeting of the Ministers=92 Deputies). // http://www.restorativejustice.org/legislative-assembly/15statutes-cases-regulations-and-recommendations-from-national-regional-and-intergovernmental-bodies/copy_of_europe/r99
12. Recommendation Rec (2002) 10 of the Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters (Adopted by the Committee of Ministers on 18 September 2002 at the 808th meeting of the Ministers' Deputies). // <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=306401&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>
13. UNCITRAL Conciliation Rules (1980). // <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-e.pdf>
14. UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation (2002). // http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/03-90953_Ebook.pdf

Izmantotā literatūra

15. Bastard B. Family mediation in France: a new profession has been established, but where are the clients? *Journal of Social Welfare & Family Law*, Jun2010, Vol. 32 Issue 2, ISSN: 09649069, p.135.-142.
16. Brown M. E., Duggan N. C. Mediation As Malpractice? The Effect of California Mediation Confidentiality Statutes. *Defense Counsel Journal*, Jan2012, Vol. 79 Issue 1, ISSN: 08950016, p.94.-98.
17. Calkins R. M. Mediation: The Radical Change From Courtroom To Conference Table. *Drake Law Review*, Winter2010, Vol. 58 Issue 2, ISSN: 00125938, p.357.-399.
18. *Collins English Dictionary: Complete and Unabridged*. New York: HarperCollins Publishers, 2003.
19. Freedberg J. A. UNICTRAL Working Group on Arbitration. *International Law FORUM du Droit International*. Feb2001, Vol. 3 Issue 1, ISSN: 1388-9036, p.62-63.
20. Genn H. Civil mediation: a measured approach? *Journal of Social Welfare & Family Law*, Jun2010, Vol.32 Issue 2, ISSN: 09649069, p.195.-205.
21. Galletto T., Mattiaccio R. L. Mediation in Italy: A Bridge Too Far? *Dispute Resolution Journal*, Aug-Oct2011, Vol. 66 Issue 3, ISSN: 10748105, p.78.-88.

22. Gartner S. S., Berkovitch J. Overcoming Obstacles to Peace: The Contribution of Mediation to Short-Lived Conflict Settlements. *International Studies Quarterly*. Dec2006, Vol. 50 Issue 4, ISSN: 0020-8833, p.819.-840.
23. Hawkins G. P., Hawkins C. T. Alternate dispute resolution. *American Nurseryman*. 9/1/93, Vol. 178 Issue 5, ISSN: 0003-0198, p.75.
24. Higuera A. Claims pros see mediation gaining ground. *National Underwriter / Property & Casualty Risk & Benefits Management*. 05/04/98, Vol. 102 Issue 18, ISSN: 573853, p.10.
25. Johnson L. M. The Key to Effective Mediation of Business Disputes. *Dispute Resolution Journal*, Nov2011-Jan2012, Vol.66 Issue 4, ISSN: 10748105, p.64.-74.
26. *Kernerman Webster's College Dictionary*. New York: Random House, K Dictionaries Ltd, 2005.
27. Levi D. L. The role of apology in mediation. *New York University Law Review*. Nov97, Vol. 72 Issue 5, ISSN: 0028-7881, p.1165.
28. Nolls D. E. Primary dispute resolution is first choice in conflict mediation. *Business Journal Serving Fresno & the Central San Joaquin Valley*. 10/18/99, Issue 322526, ISSN: 1079-7394, p.6.
29. Price N. I. Binding Arbitration, Voluntary Trial Resolution, and Med-arb Proceedings in Family Law. *Florida Bar Journal*, Nov2012, Vol. 86 Issue 9, ISSN: 00153915, p.48.-52.
30. Rohne W. A. Outside the courtroom: Mediators put a new spin on an old process. *Business Press*. 01/09/98, Vol. 10 Issue 37, ISSN: 1045-8697, p.24.
31. Severson M. M., Bankston T. V. Social Work and the Pursuit of Justice through Mediation. *Social Work*. Sep95, Vol. 40 Issue 5, ISSN: 0037-8046, p.683.-691.
32. Severson M. M., Bankston T. V. Social Work and the Pursuit of Justice through Mediation. *Social Work*. Sep95, Vol. 40 Issue 5, ISSN: 0037-8046, p.683.-691.
33. Shamlikashvili T. A. Mediation in Modern Russia. Method Structure, Features and Prospects of Development. *European Researcher*. 2013, Vol. 62 Issue 11-1, ISSN: 2219-8229, p.2641-2649.
34. *The American Heritage Dictionary of the English Language*, Fourth Edition. Boston: Houghton Mifflin, 2000.
35. Topor R., Dragomir C. B. Mediation As An Alternative To Conflict Settlement. *Contemporary Readings in Law & Social Justice*, 2012, Vol. 4 Issue 1, ISSN: 19489137, p.392.-397.
36. Zehr H. *The little book of Restorative Justice*. Good books, Intercourse, PA, 2002, ISBN: 1-56148-376-1, p.74.

Interneta avoti

37. American Psychological Association (APA): mediation. (n.d.). Online Etymology Dictionary. // <http://dictionary.reference.com/browse/mediation>
38. A Short History of Mediation // <http://www.6rivers.org/history.html>
39. A Short History of Mediation // <http://cfmediation.com/a-short-history-of-meditation/>
40. Bouvier J. A Law Dictionary, Adapted to the Constitution and Laws of the United States. // <http://www.constitution.org/bouv/bouvier.htm>
41. Chicago Manual Style (CMS): mediation. Online Etymology Dictionary. Douglas Harper, Historian. // <http://dictionary.reference.com/browse/mediation>
42. Etymology of the word mediation. // http://en.wikimeditation.org/index.php?title=Etymology_of_the_word_meditation
43. History of Mediation // <http://www.meditationmatterssd.com/mediationmatters/history.html>
44. Informatīvais ziņojums "Par Valsts probācijas dienesta funkcijas – izlīguma starp cietušo un probācijas klientu ar starpnieka palīdzību – organizēšanu un īstenošanu" // http://www.tap.mk.gov.lv/doc/.../tmzino_030406_prob.doc
45. Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE): Dictionary.com, "mediation," in Online Etymology Dictionary. Douglas Harper, Historian. // <http://dictionary.reference.com/browse/mediation>
46. Luksa M. Izstrādāta kārtība, kā kļūt par sertificētu mediatoru. // <http://m.lvportals.lv/likumi-prakse.php?id=264362>
47. Mediation. Achievable Outcomes. // <http://www.achievableoutcomes.com.au/mediation/>
48. Merriam-Webster Encyclopedia Britannica // <http://www.merriam-webster.com/dictionary/mediation>
49. Modern Language Association (MLA): "mediation." Online Etymology Dictionary. Douglas Harper, Historian. 09 Oct. 2014. // <http://dictionary.reference.com/browse/mediation>
50. Oxford Dictionaries Online (Word English) // <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/mediation>
51. The Origin of Mediation // <http://www.uiowa.edu/~cyberlaw/elp00/Evan/mediation/origin.html>
52. Tiks pasniegti pirmie mediatoru sertifikāti. // <http://www.juristavards.lv/zinas/265475-tiks-pasniegti-pirmie-mediatoru-sertifikati/>